

Χειρουργική αντιμετώπιση υπογονιμότητας

Φώτης Δημητριάδης, MD, PhD, FEBU

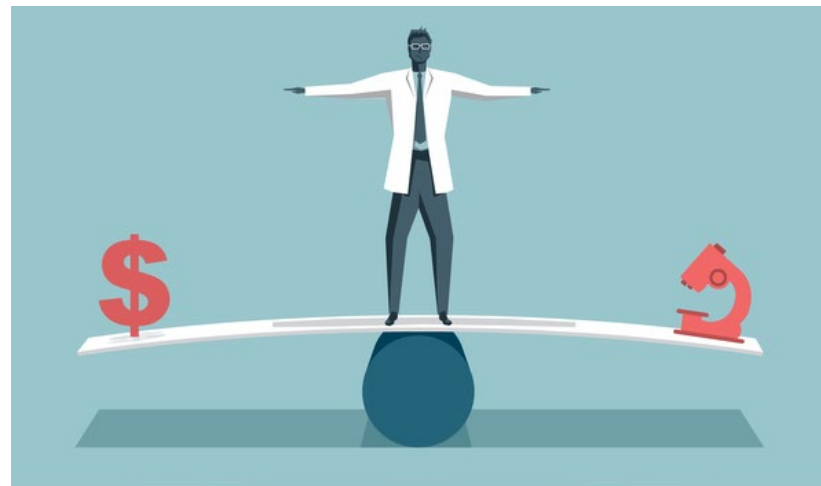
Επ. Καθηγητής Ουρολογίας

Α' Ουρολογική Κλινική

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Δήλωση σύγκρουσης συμφερόντων

Δεν έχω να δηλώσω καμία

Κιρσοκήλη

Μη αποφρακτική αζωοσπερμία

Αποφρακτική αζωοσπερμία

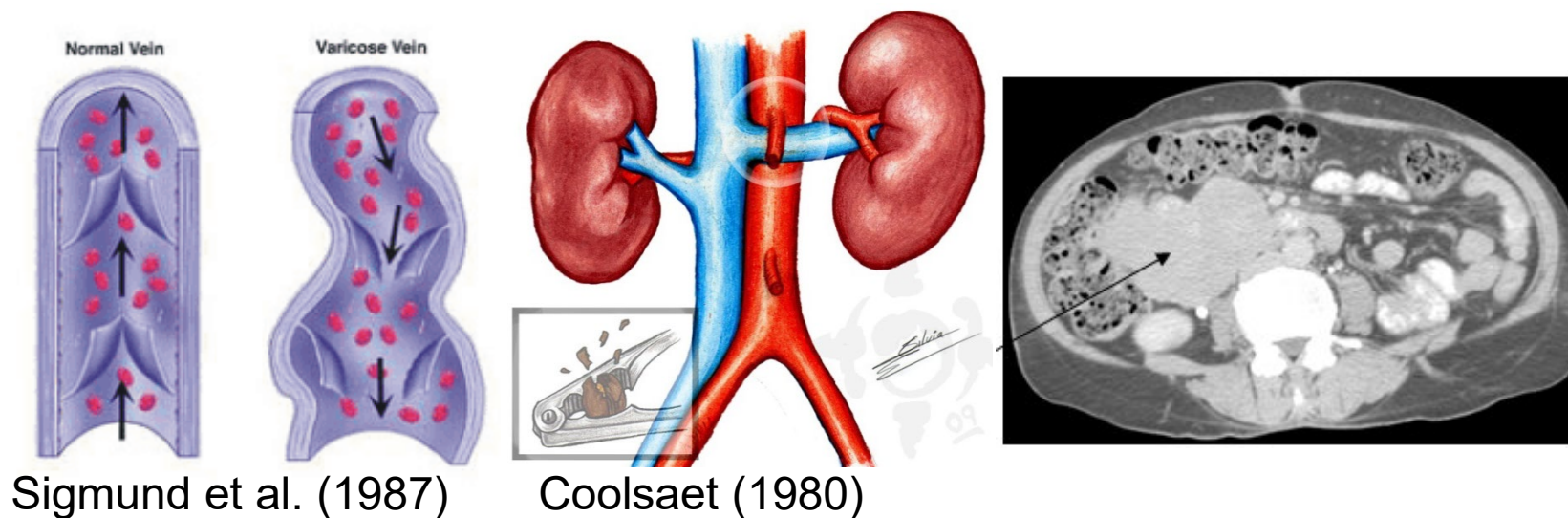
Κιρσοκήλη

Μη αποφρακτική αζωοσπερμία

Αποφρακτική αζωοσπερμία

ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ

- Η απουσία ή ανεπάρκεια των βαλβίδων της αριστερής έσω σπερματικής φλέβας
- Η συμπίεση της αριστερής νεφρικής φλέβας ανάμεσα στην άνω μεσεντέριο αρτηρία και την κοιλιακή αορτή (φαινόμενο καρυοθραύστη)
- Όγκοι του νεφρού ή του οπισθοπεριτοναίου

ΕΝΤΟΠΙΣΗ

- **Αριστερά:** υγιείς 15% υπογόνιμοι 40%
- **Δεξιά:** 2%
- **Αμφοτερόπλευρα:** υγιείς <10%
υπογόνιμοι έως και 80.7%

Chan and Goldstein 2002 Gat et al. 2004

Turek P. Smith's General Urology 17th edit 2008

ΠΑΘΟΦΥΣΙΟΛΟΓΙΑ

- **Αυξημένη οσχεϊκή θερμοκρασία**
- **Φλεβική στάση-αυξημένη υδροστατική πίεση**
- **Μειωμένη οξυγόνωση – παραγωγή ROS**
- **Ενδοκρινολογικές διαταραχές και/ή τοξικοί μεταβολίτες από τα επινεφρίδια ή τους νεφρούς**

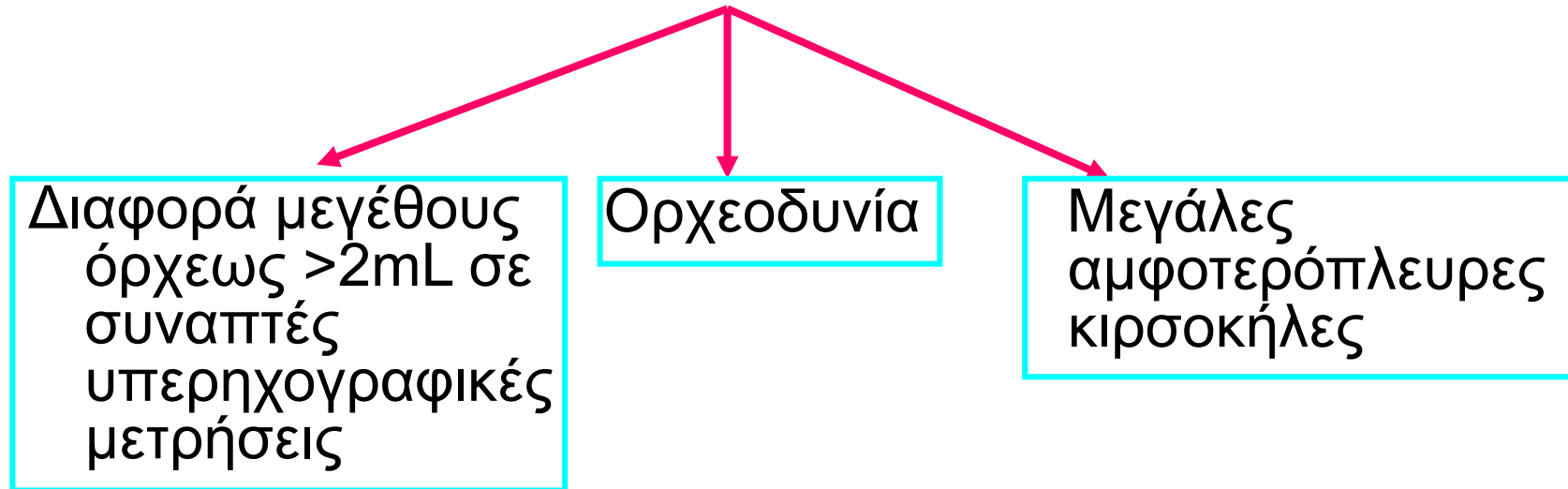
**Brown et al, 1967 Comhaire, 1991;
Wright et al, 1997, Mieusset and Bujan, 1995**

ΠΟΤΕ ΧΕΙΡΟΥΡΓΟΥΜΕ ΣΤΟΥΣ ΕΝΗΛΙΚΕΣ

- Η κύρια ένδειξη για την θεραπεία της κισσοκήλης στους ενήλικες είναι η υπογονιμότητα
- Ο οσχεϊκός βύθιος πόνος, η οσχεϊκή δυσφορία, η αισθητική εικόνα δεν οδηγούν συχνά στην αποκατάσταση της βλάβης

ΠΟΤΕ ΧΕΙΡΟΥΡΓΟΥΜΕ ΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑ

Skoog et al. Pediatrics 1997; 100(1):112–121

Η καταλληλότερη θεραπευτική προσέγγιση:
μικροχειρουργική αποκατάσταση

Schiff et al. BJU Int 2005; 95(3):399–402

ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Μέθοδοι	% Εγκυμοσύνης	Υποτροπή %	Υδροκήλη %
Palomo	37.69	14.97 (1.05-35)	8.24 (6.4-10)
Μικροχειρουργική	41.97	1.05 (0-1.4)	0.44 (0-1.6)
Ivanissevich	36	2.63 (0-37)	7.3 (7.3)
Ακτινολογική	33.2	12.7 (2-24)	-
Λαπαροσκοπική	30.07	4.3 (2.17-7.14)	2.84 (0-9.4)

Μετα ανάλυση 36 μελετών από το 1980-2008

Παράγοντες που καθορίζουν την αύξηση του ποσοστού αυθόρμητης κύησης

Journal of Andrology, Vol. 30, No. 1, January/February 2009
Copyright © American Society of Andrology

Treatment of Palpable Varicocele in Infertile Men: A Meta-analysis to Define the Best Technique

Review

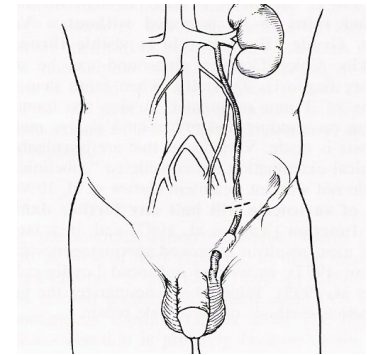
SELAHITTIN ÇAYAN,* SHAVKAT SHAVAKHABOV,† AND ATEŞ KADIOĞLU†

38% αυθόρμητης εγκυμοσύνης σε meta-analysis με την τεχνική Palomo και 42% με την μικροχειρουργική τεχνική.

Οπισθοπεριτοναϊκή προσπέλαση

Υψηλή απολίνωση- τεχνική Palomo

- ανεύρεση της σπερματικής
πάνω από το έσω βουβωνικό στόμιο (ένας κλάδος)

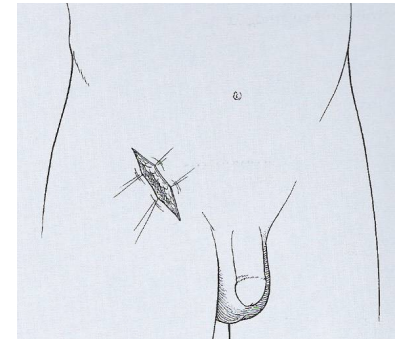
Βουβωνική προσπέλαση

Κλασική βουβωνική- τεχνική Ivanissevich

- προσπέλαση των φλεβών στο βουβωνικό πόρο

Χαμηλή βουβωνική- τεχνική Bernardi

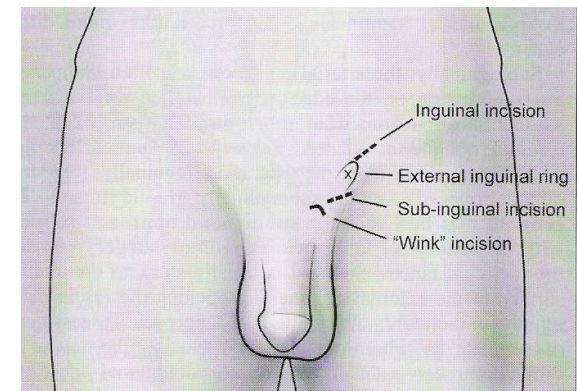
- προσπέλαση στο κατώτερο τμήμα του βουβωνικού πόρου

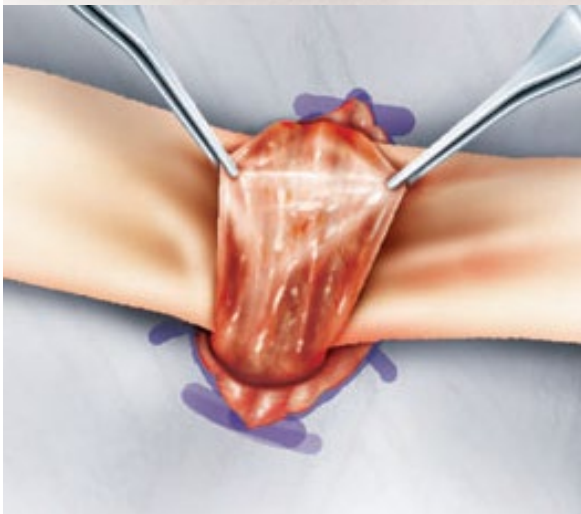
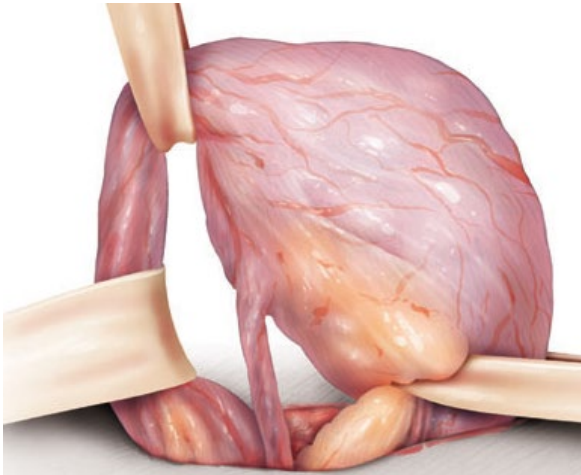
Υποβουβωνική προσπέλαση

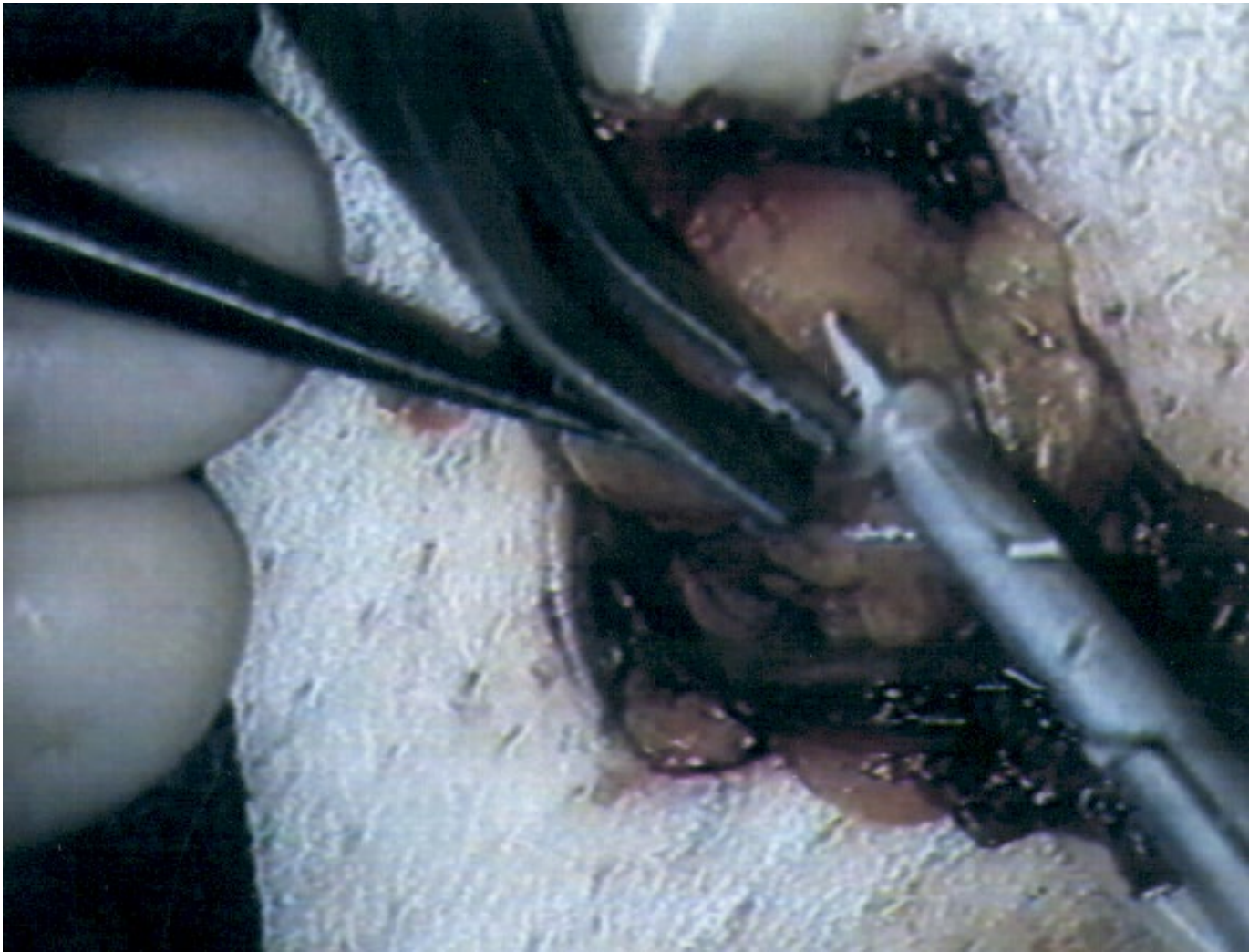
Τεχνική Marmar

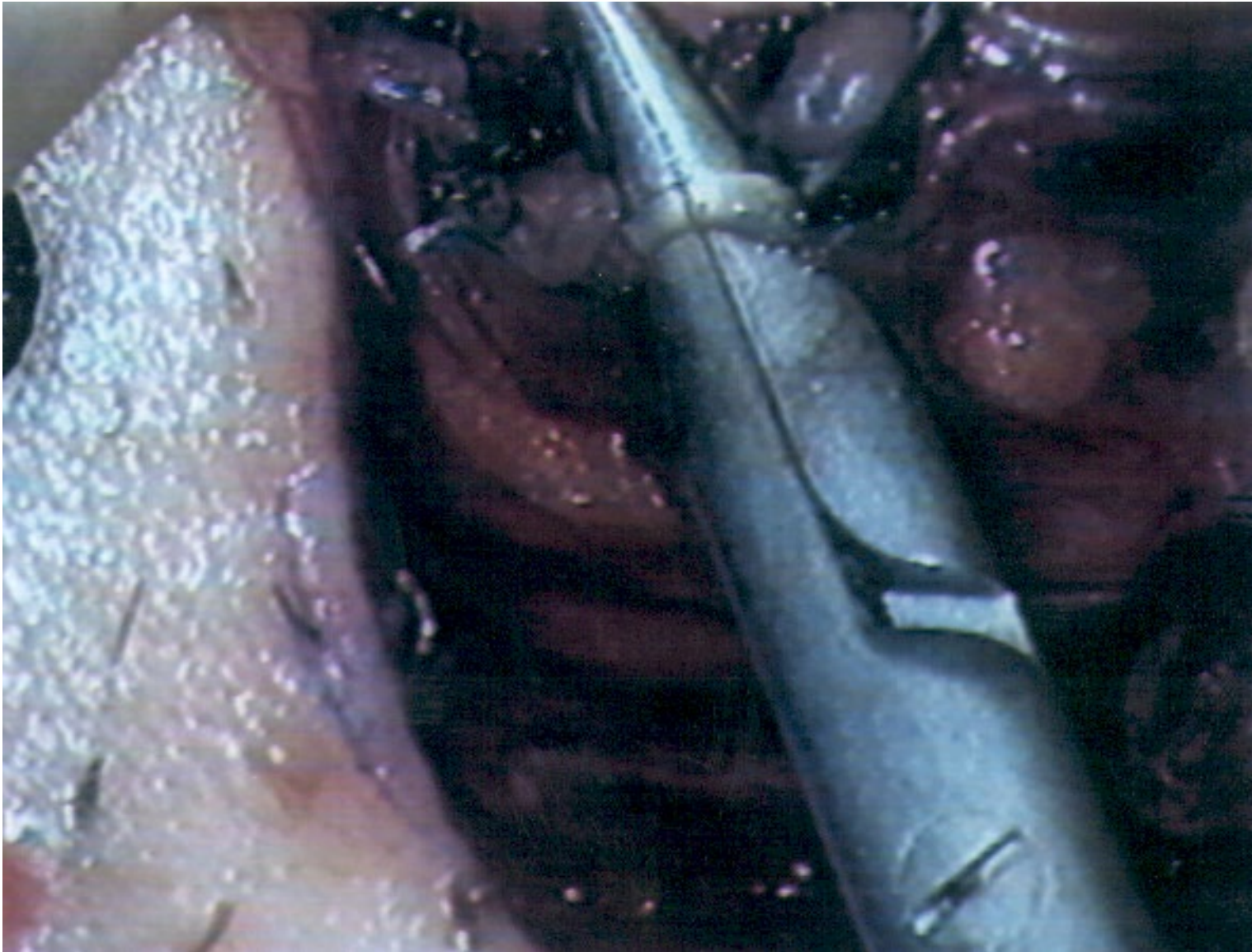
- προσπέλαση στον τόνο κάτω από
το έξω βουβωνικό στόμιο

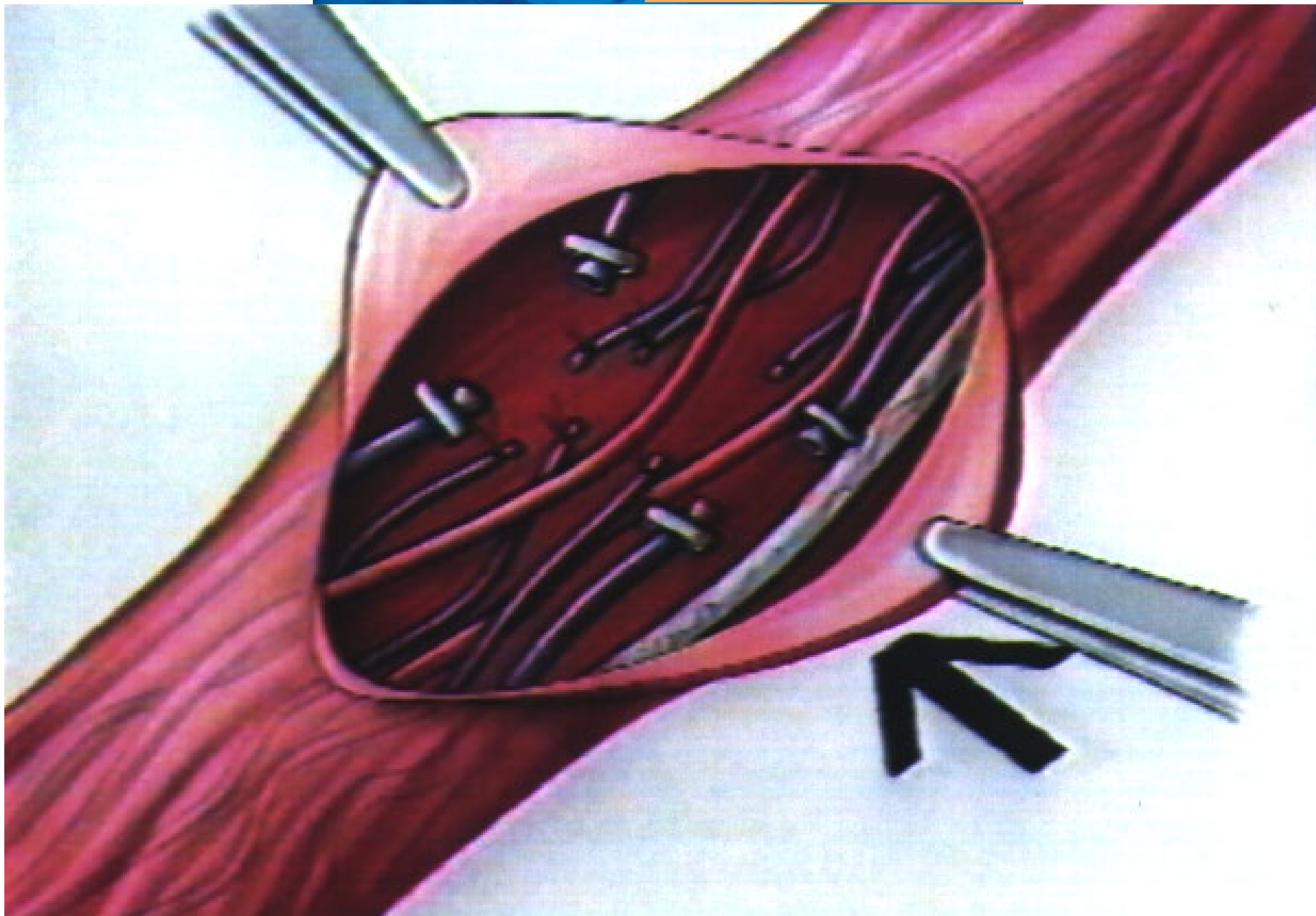

Μικροχειρουργικές χαμηλές βουβωνικές και υποβουβωνικές επεμβάσεις με τη βοήθεια χειρουργικού μικροσκοπίου

Παράγοντες που καθορίζουν την αύξηση του ποσοστού αυθόρμητης κύησης

FERTILITY AND STERILITY®
VOL. 75, NO. 5, MAY 2001
Copyright ©2001 American Society for Reproductive Medicine
Published by Elsevier Science Inc.
Printed on acid-free paper in U.S.A.

Microsurgical varicocelectomy in the era of assisted reproductive technology: influence of initial semen quality on pregnancy rates

Khaled M. Kamal, M.D., Keith Jarvi, M.D., and Armand Zini, M.D.

Άνδρες με συγκέντρωση >5.000.000 έχουν μεγαλύτερο ποσοστό αυθόρμητης εγκυμοσύνης

Άνδρες με κισσοκήλη και φυσιολογικό σπερμοδιάγραμμα δεν θα έχουν κάποιο όφελος από την επέμβαση σε ότι αφορά το ποσοστό εγκυμοσύνης

Nilsson et al. Br J Urol 1979,
Breznik et al. Arch Androl 1993

Παράγοντες που καθορίζουν την αύξηση του ποσοστού αυθόρμητης κύησης

Άνδρες με **υποκλινική κισσοκήλη** δεν θα έχουν κάποιο όφελος από την επέμβαση σε ότι αφορά το ποσοστό εγκυμοσύνης

Ζευγάρια με διάρκεια υπογονιμότητας **>2έτη** θα έχουν μεγαλύτερο όφελος από την επέμβαση σε ότι αφορά το ποσοστό εγκυμοσύνης

Η **αμφοτερόπλευρη διόρθωση κισσοκήλης** είχε μεγαλύτερη αύξηση στο ποσοστό αυθόρμητης εγκυμοσύνης από ότι η μονόπλευρη διόρθωση κισσοκήλης ή η παρακολούθηση χωρίς θεραπεία (48% vs 31% vs 15%)

Baazeem et al. BJUI 2009, **Libman** et al. J. Urol 2006,
Pasqualotto et al. J Ass Repr Gen 2005
Giagulli et al. Int J Androl **2011****Grasso** et al. BJU Int 2000,
Yamamoto et al. J Urol 1996, **Unal** et al. Int J Urol 2001

Κιρσοκήλη

Μη αποφρακτική αζωοσπερμία

Αποφρακτική αζωοσπερμία

Μη αποφρακτική αζωοσπερμία

Πρωτοπαθής, δευτεροπαθής
Συγγενής ή επίκτητη

Αίτια:

Χρωμοσωμικές ανωμαλίες (Klinefelter, Y chr microdeletions)

Λοιμώξεις (ορχίτιδα σε παιδική ηλικία)

Νεοπλασίες

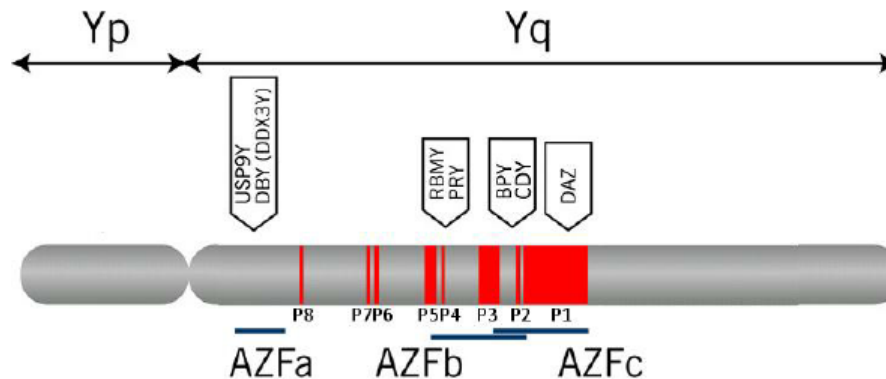
Ενδοκρινοπάθειες

Ιδιοπαθής

Μη αποφρακτική αζωοσπερμία

Παρατηρήσεις

- Σχετικά με τις γενετικές ανωμαλίες, η **ολική έλλειψη της περιοχής AZFa και AZFb**, αποτελούν αντένδειξη για βιοψία.

Μη αποφρακτική αζωοσπερμία

Παρατηρήσεις

Συνιστάται ανάκτηση σπερματοζωαρίων **απευθείας από τον όρχη** (TESE, mTESE).

Σπερματοζωάρια μπορούν να βρεθούν σε περίπου **30-60%**

Μη αποφρακτική αζωοσπερμία

Παρατηρήσεις

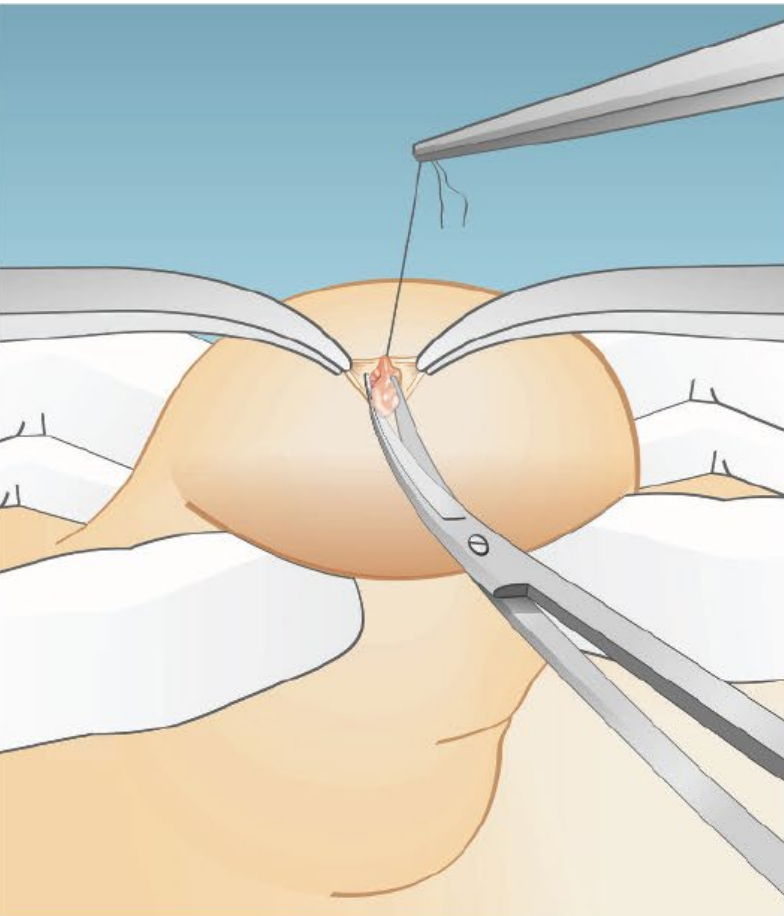
- Η επανάληψη της βιοψία του όρχι με την ίδια ή με άλλη τεχνική βασίζεται σε μικρές σειρές περιστατικών με ποσοστά επιτυχίας από 30% για την TESE μέχρι 82% για την micro-TESE

Haimov-Kochman, R., et al., Fertil Steril, 2009. 91(4 Suppl): p. 1401-3

Ramasamy, R., et al., J Urol, 2011. 185(3): p. 1027-31

Vernaev, V., et al., Hum Reprod, 2006. 21(6): p. 1551-4

Testicular Sperm Extraction (TESE)

- Χωρίς αποκάλυψη του όρχη
- Ένα ή πολλαπλά ιστοτεμάχια 5x5mm με ψαλίδι σε μέσο έκπλυσης σπερματοζωαρίων
- Στον άνω μέσο και κάτω πόλο του όρχη

Single Seminiferous Tubule Biopsy

- Παραλλαγή της TESE με αποκάλυψη του όρχη.
- Τρυπάμε σε ανάγγειο περιοχή με βελόνα 26-gauge.
- Με ψαλίδι μικροχειρουργικής διευρύνω το άνοιγμα και επιλέγω ένα σπερματικό σωληνάριο.
- Επαναλαμβάνω σε διάφορα σημεία.

Testicular Sperm Extraction (TESE) Single Seminiferous Tubule Biopsy

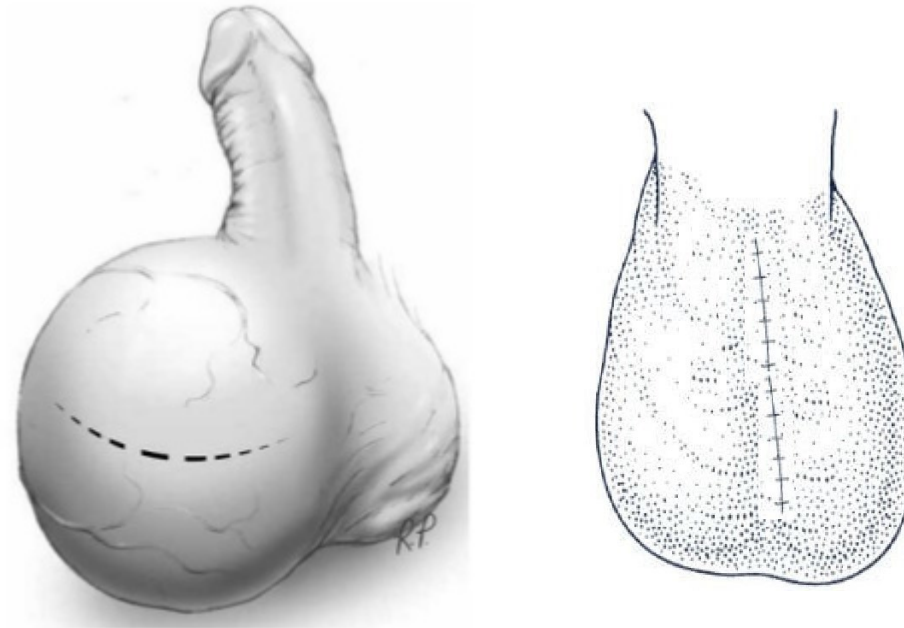
Πλεονεκτήματα

- Δεν χρειάζεται εξειδίκευση και είναι επαναλήψιμη

Μειονεκτήματα

- Ανακτά μικρή ποσότητα σπερματοζωαρίων (SSTB)
- Κίνδυνος ορχικής ατροφίας (TESE)
- Μετεγχειρητικό άλγος
- Η SSTB δεν έχει δοκιμαστεί σε μεγάλες σειρές

Microsurgical Testicular Sperm Extraction (micro-TESE)

Microsurgical Testicular Sperm Extraction (micro-TESE)

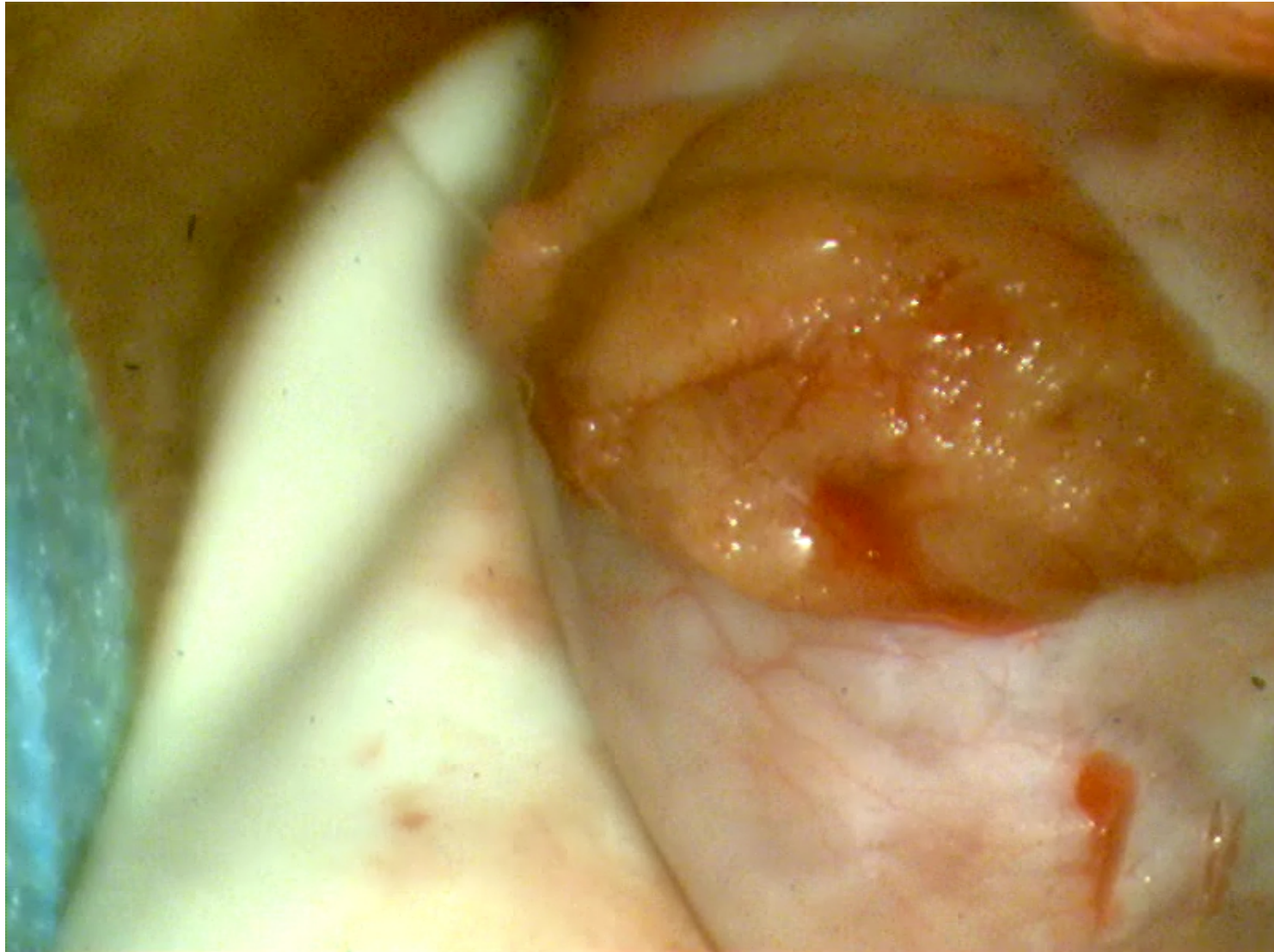

- Αποκάλυψη του όρχη

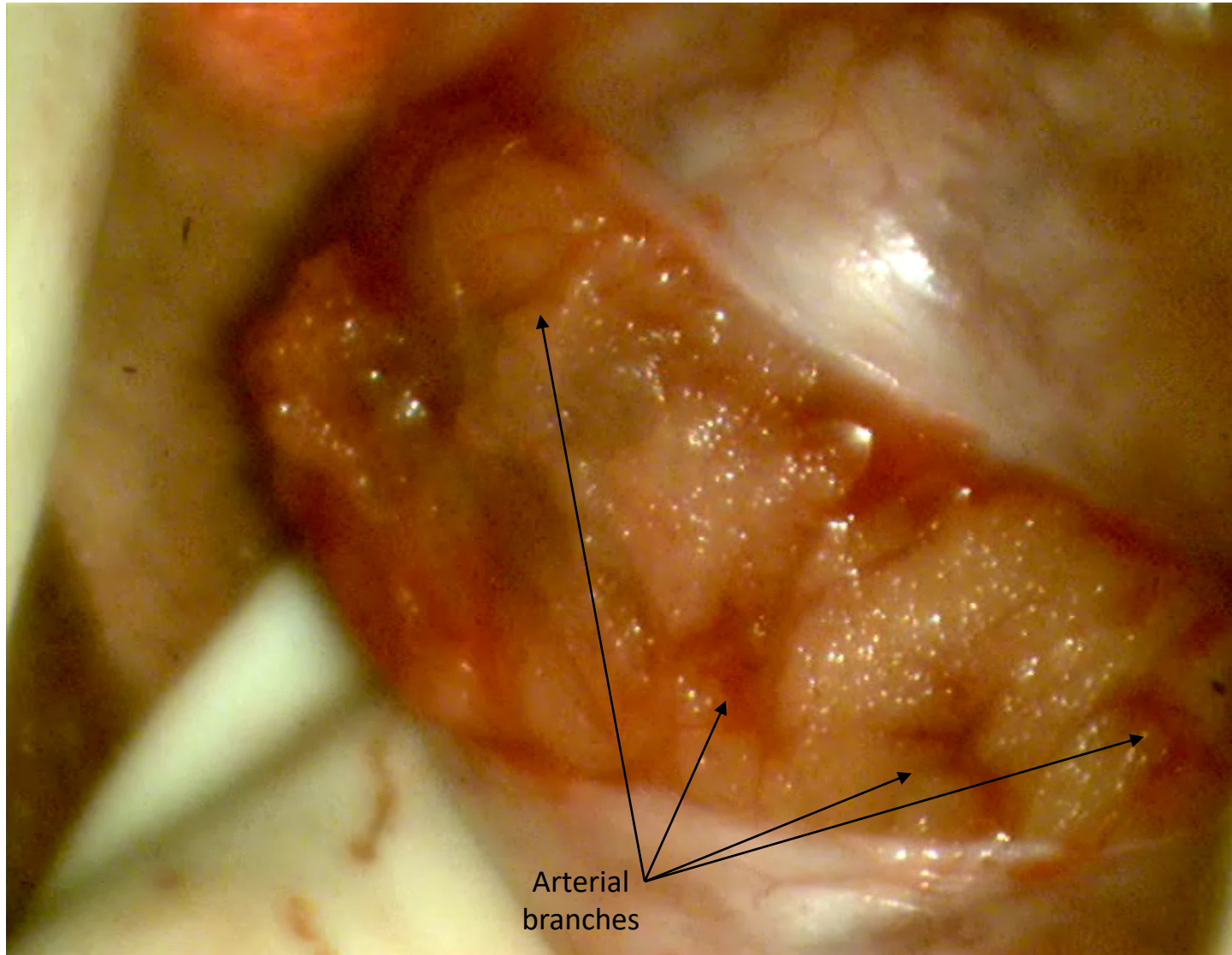
Microsurgical Testicular Sperm Extraction (micro-TESE)

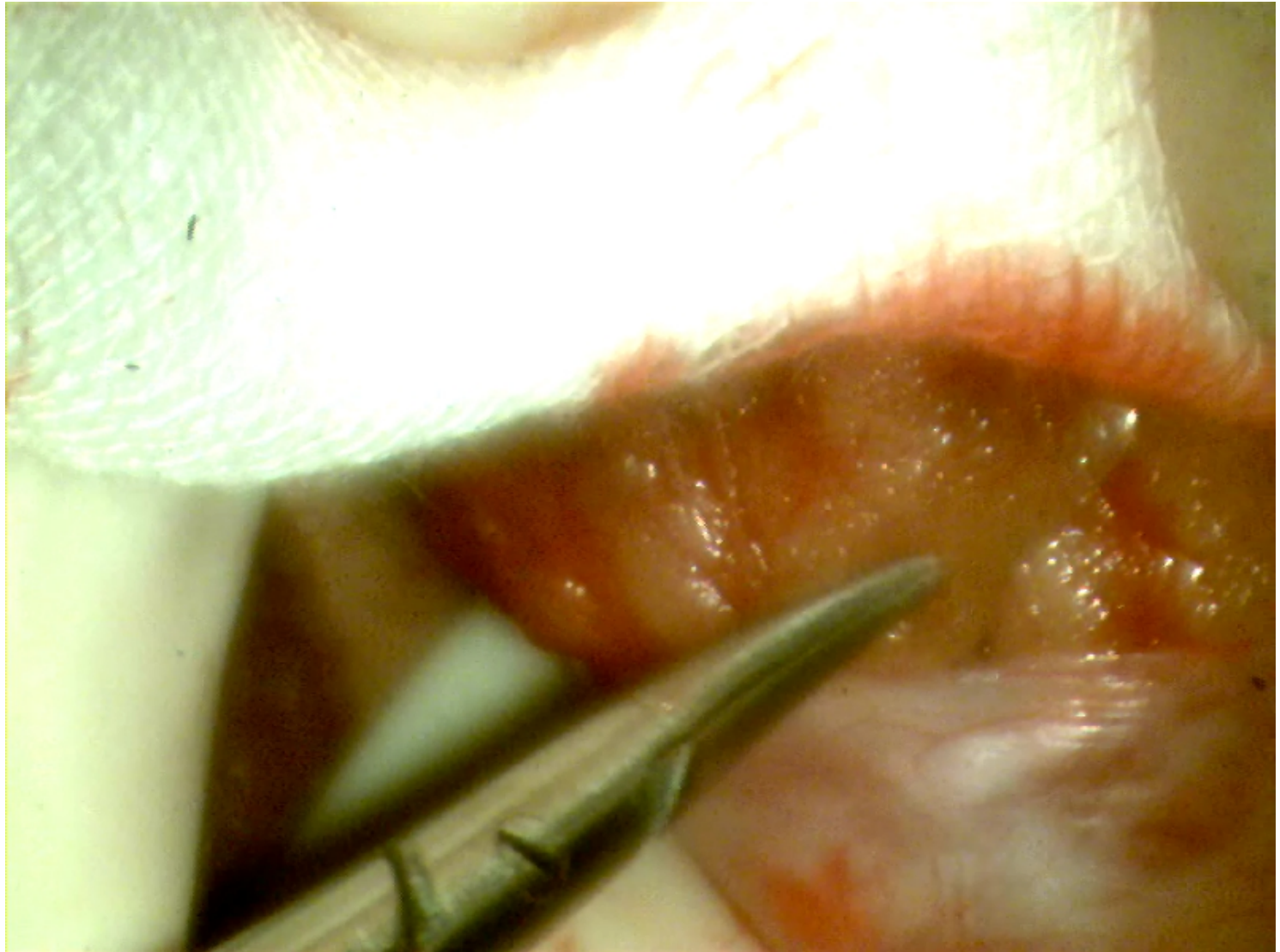
Microsurgical Testicular Sperm Extraction (micro-TESE)

Microsurgical Testicular Sperm Extraction (micro-TESE)

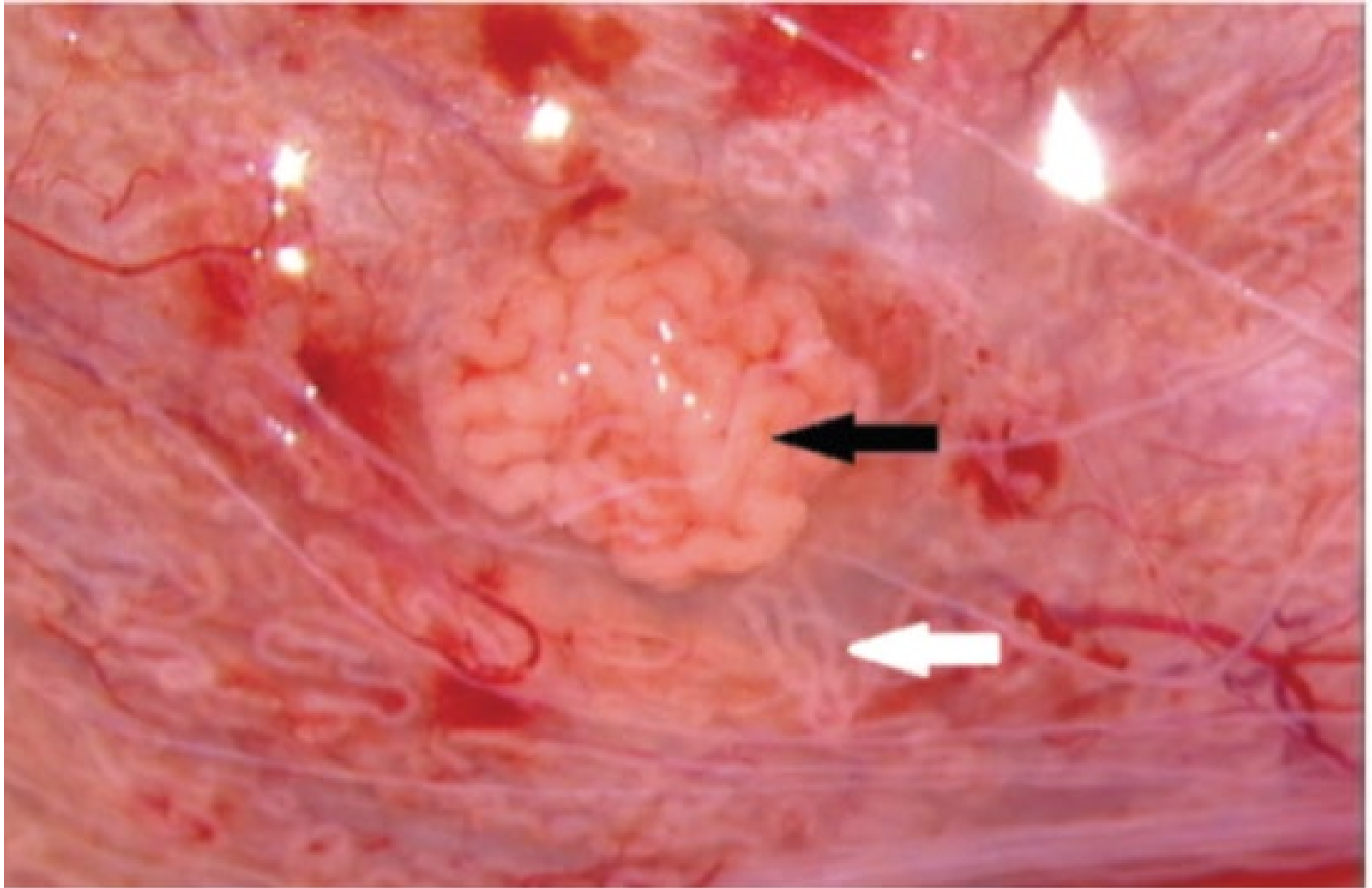

Microsurgical Testicular Sperm Extraction (micro-TESE)

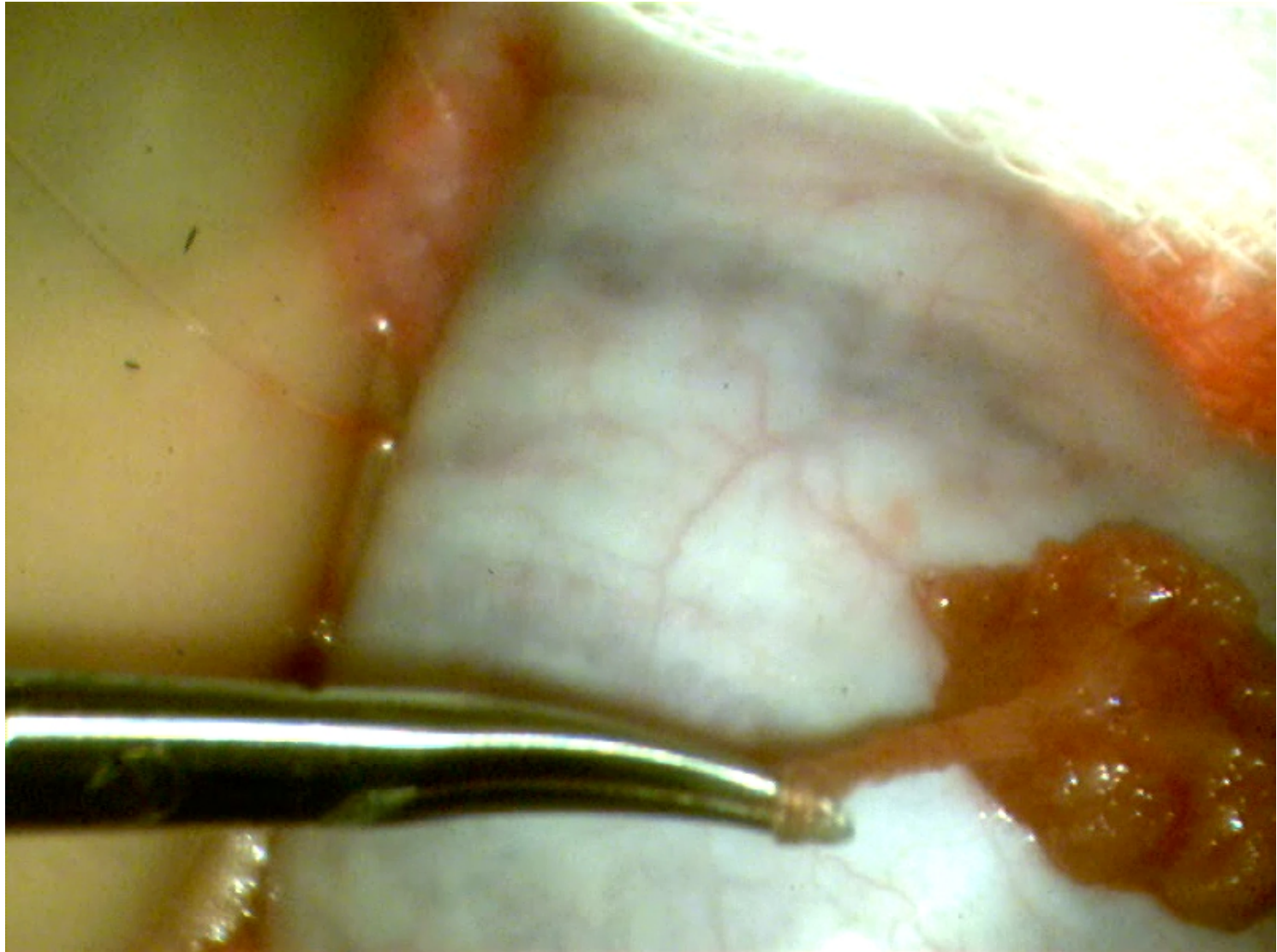

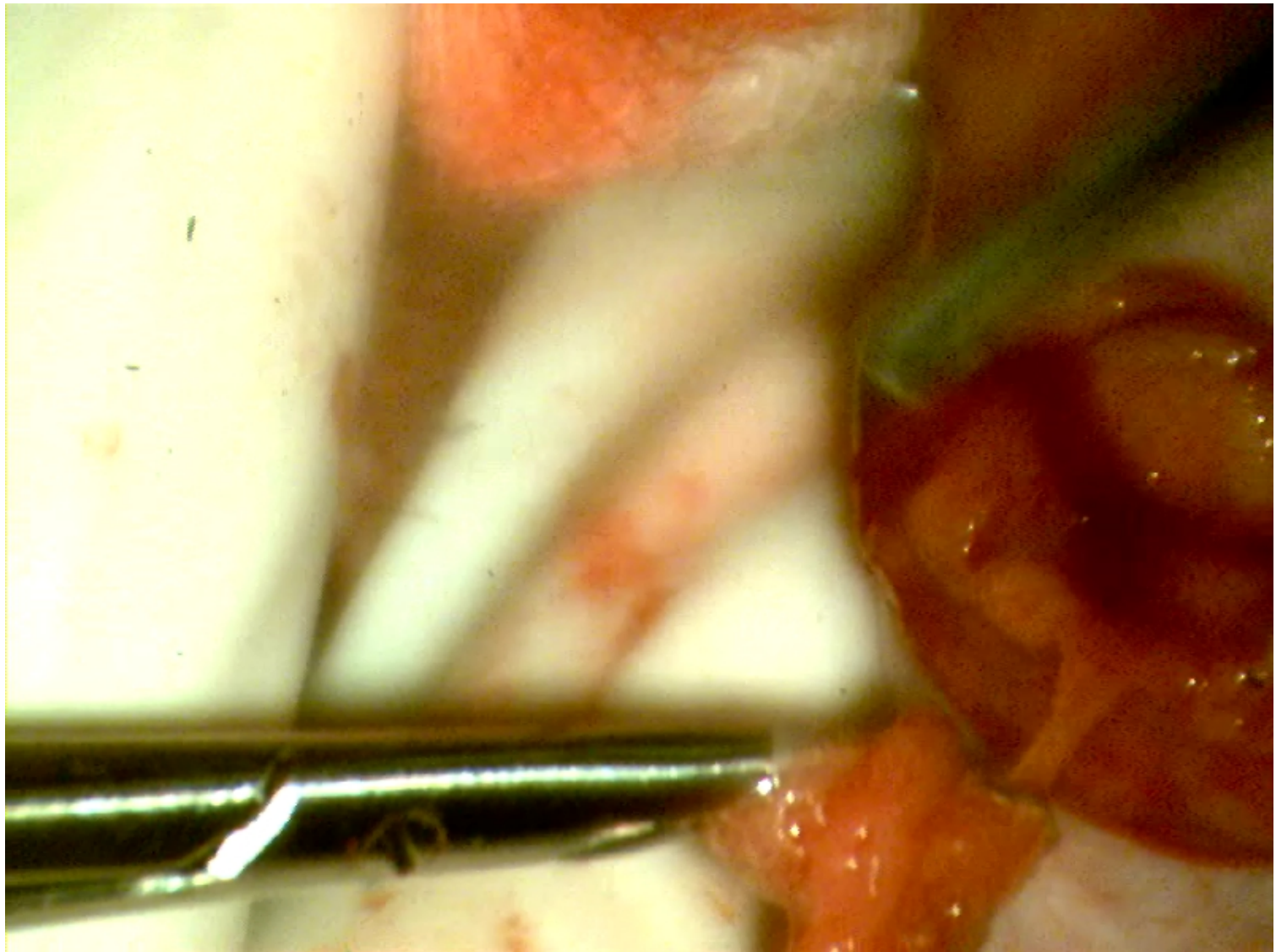
Microsurgical Testicular Sperm Extraction (micro-TESE)

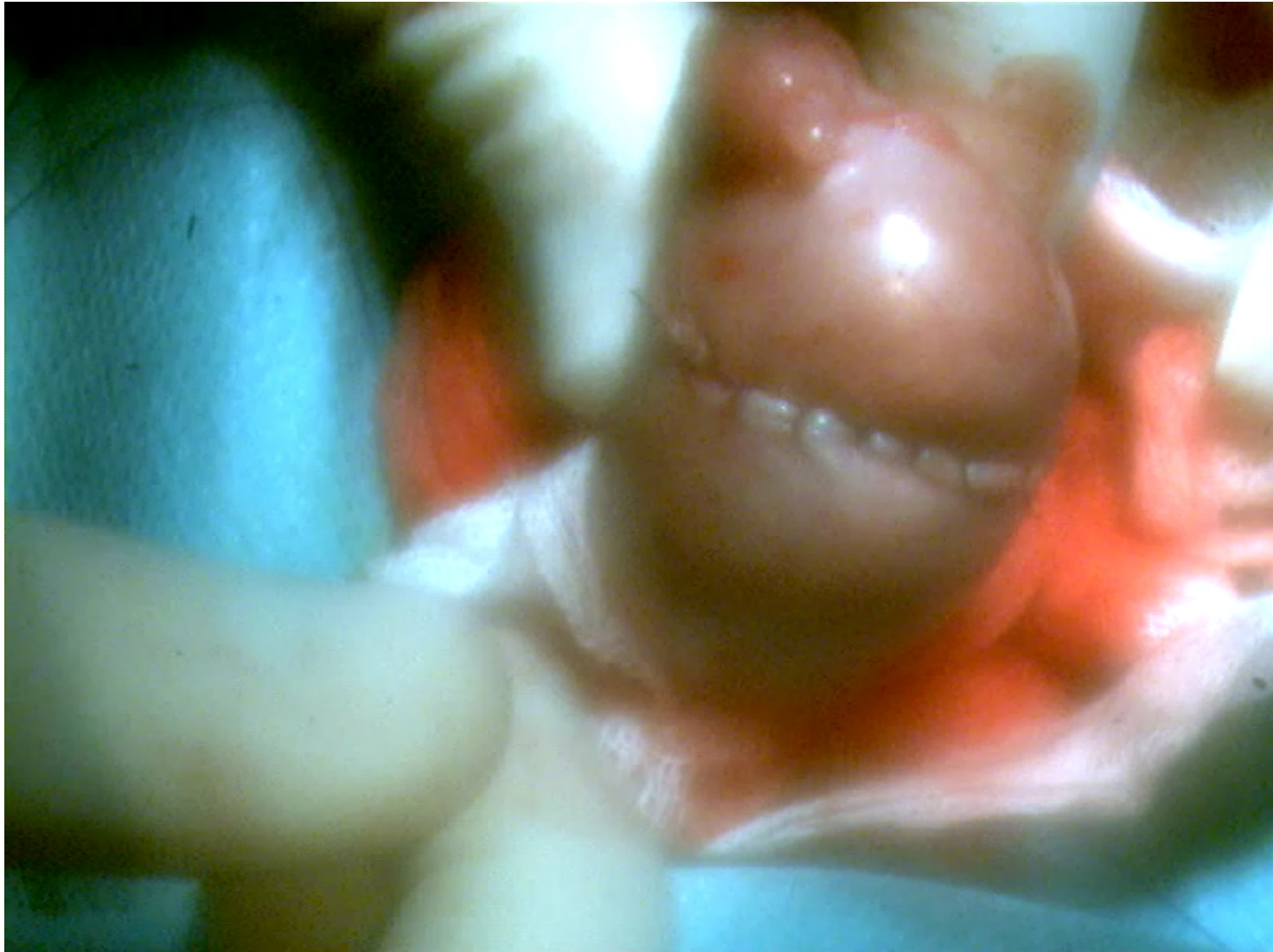
Microsurgical Testicular Sperm Extraction (micro-TESE)

Microsurgical Testicular Sperm Extraction (micro-TESE)

Microsurgical Testicular Sperm Extraction (micro-TESE)

Microsurgical Testicular Sperm Extraction (micro-TESE)

Πλεονεκτήματα

- Υψηλότερα ποσοστά επιτυχίας σε ΝΟΑ
- Μεγαλύτερη ποσότητα σπερματοζωαρίων
- Σχετικά υψηλότερη πιθανότητα για υλικό προς κρυοσυντήρηση
- Χαμηλό ρίσκο επιπλοκών

Μειονεκτήματα

- Αυξημένο κόστος και χρονοβόρο.
- Απαιτείται κύκλος εκμάθησης της τεχνικής
- Μετεγχειρητικός πόνος

Μη αποφρακτική αζωοσπερμία

Τρεις οι βασικοί στόχοι:

- (i) απόκτηση επαρκούς αριθμού σπερματοζωαρίων (για άμεση χρήση και κρυοσυντήρηση)
- (ii) ανάκτηση όσο το δυνατόν ποιοτικότερων σπερματοζωαρίων
- (iii) ελαχιστοποίηση της βλάβης

Μη αποφρακτική αζωοσπερμία

Παρατηρήσεις

micro-TESE

- Ποσοστά ανάκτησης από 35-77%.
- Έχει καλύτερα ποσοστά επιτυχούς ανάκτησης από την TESE ή TESA, διότι **τα σπερματικά σωληνάρια που περιέχουν προχωρημένες εστίες σπερματογένεσης μπορούν να αναγνωριστούν καλύτερα.**
- **Ελαχιστοποιεί τη βλάβη στον ιστό των όρχεων.**
- **Πιο αποτελεσματική από την TESE για την ανάκτηση σπερματοζωαρίων από άνδρες με όγκο όρχεων <10 ml**

Κιρσοκήλη

Μη αποφρακτική αζωοσπερμία

Αποφρακτική αζωοσπερμία

Αποφρακτική αζωοσπερμία

11-40% των περιπτώσεων αζωοσπερμίας

Αίτια:

- Συγγενή (CBAVD)
- Επίκτητα (Vasectomy, λοιμώξεις, απόφραξη εκσπερματιστικού πόρου)

Απόφραξη εκσπερματιστικού πόρου

Κλασικά ευρήματα:

- Χαμηλός όγκος <1,5ml
- Όξινο pH
- Ολιγο-αζωοσπερμία
- Φυσιολογικό ορμονικό προφίλ

Απόφραξη εκσπερματιστικού πόρου

Απεικονιστικά ευρήματα:

- Διατεταμένες σπερματοδόχες κύστες
- Προστατικές κύστες ή απασβεστώσεις
- Διατεταμένοι σπερματικοί πόροι στον TRUS

Απόφραξη εκσπερματιστικού πόρου

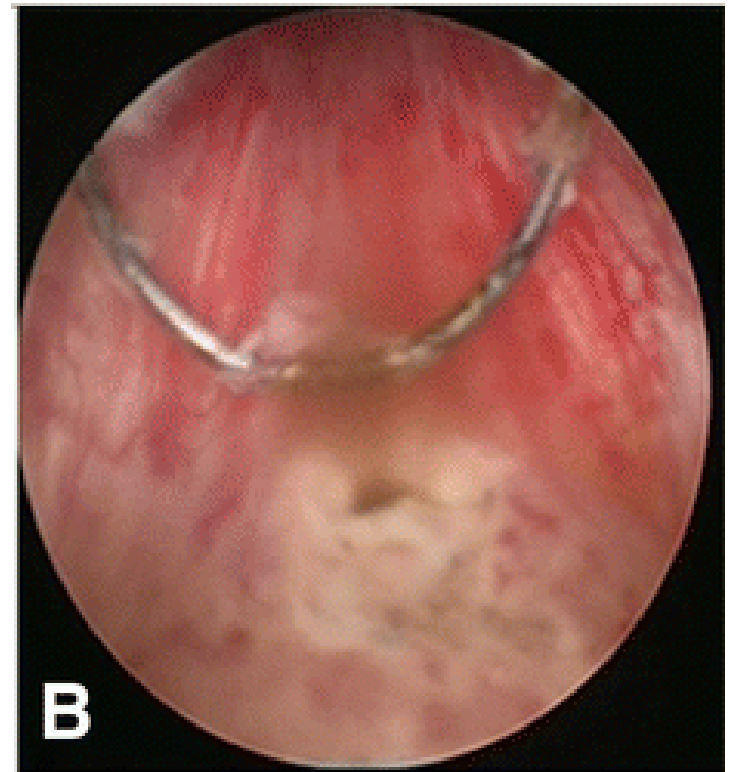
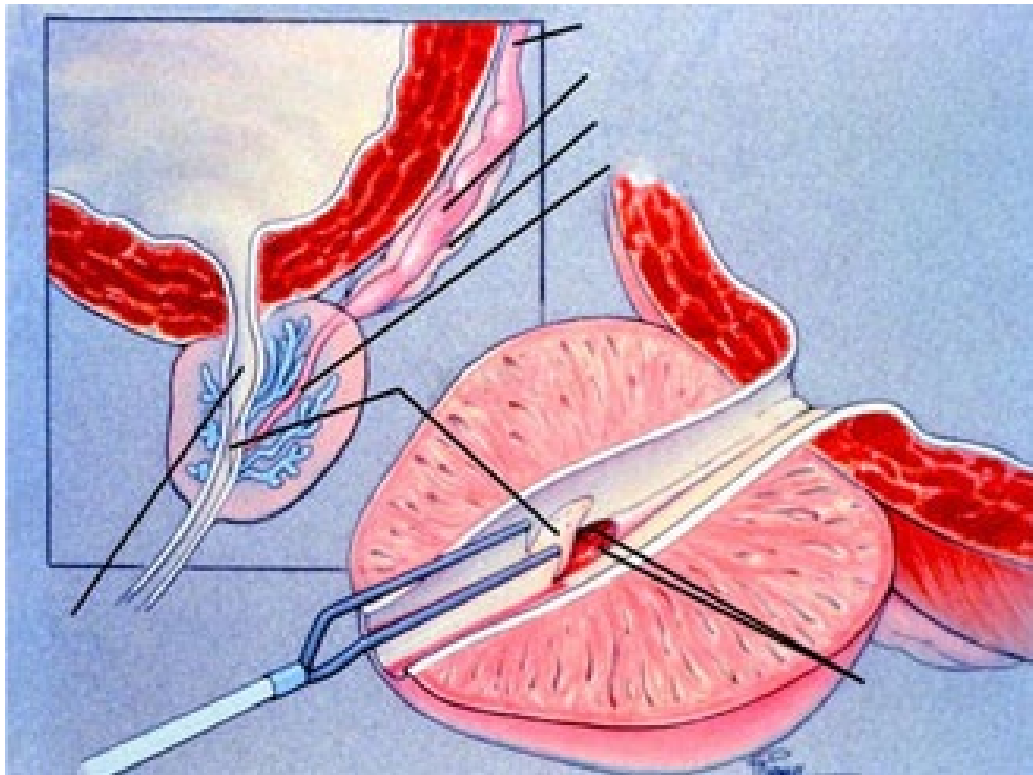
Αντιμετώπιση:

2 γενικές μέθοδοι ανάκτησης σπερματοζωαρίων:

- 1) Χειρουργική επέμβαση (TURED)
- 2) Διαδερμική ανάκτηση

Απόφραξη εκσπερματιστικού πόρου

TURED 30% επιτυχία

Vasovasostomy - Vasoepididymostomy

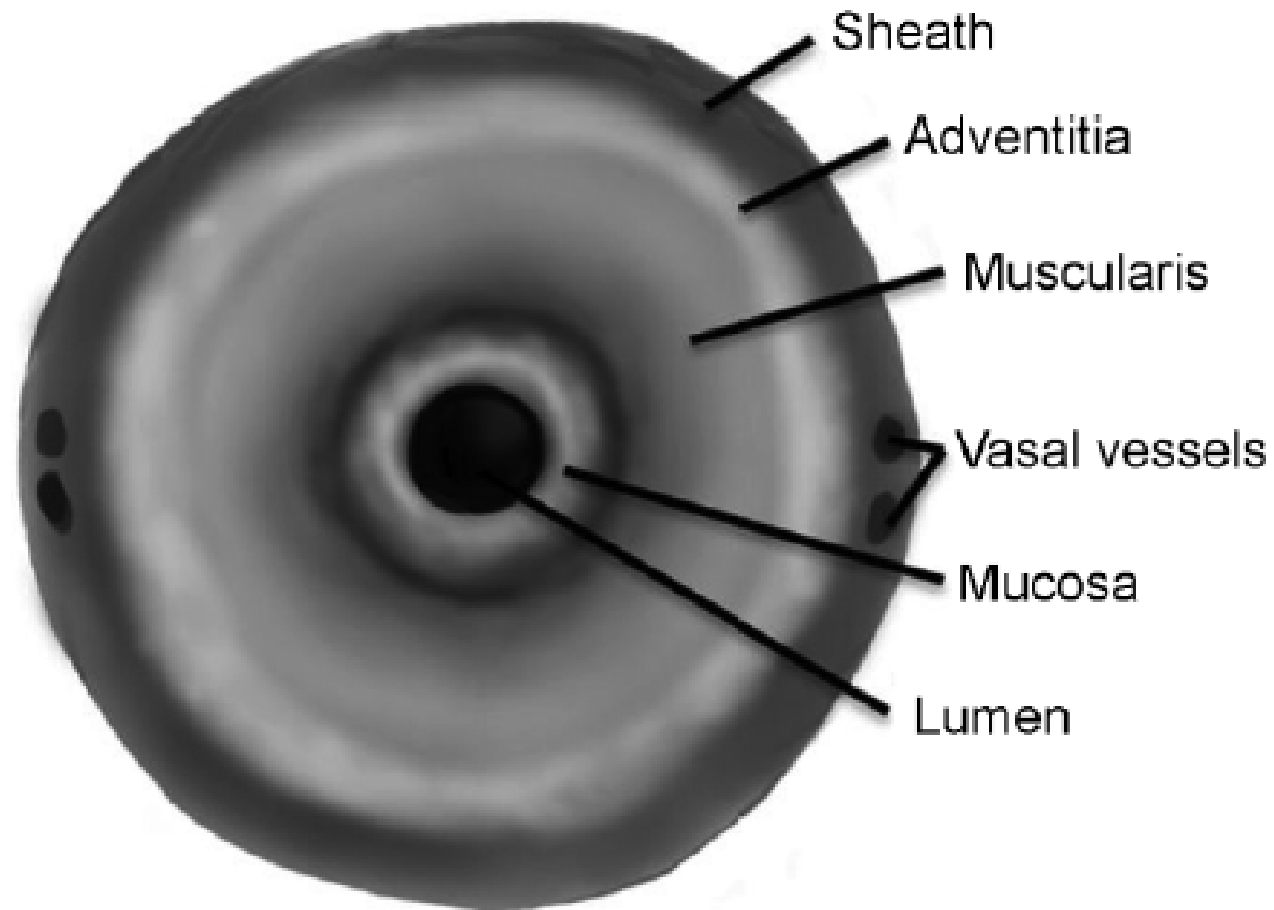
VV κυρίως μετά από Vasectomy

(Επιτυχία 85-98%, LBR 38-84%)

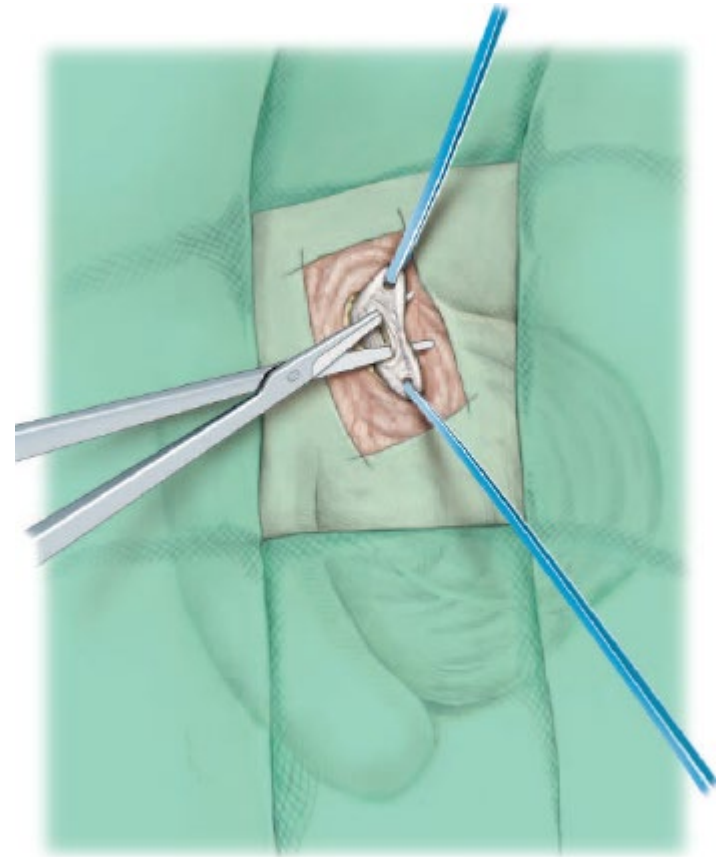
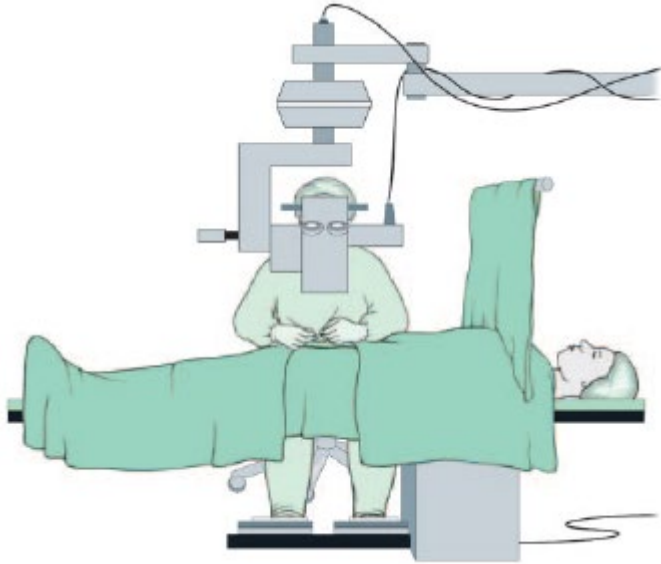
VE κυρίως σε απόφραξη επιδιδυμίδας ή μακροχρόνια απόφραξη

(Επιτυχία 70-90%, LBR 32-56%)

Vasovasostomy

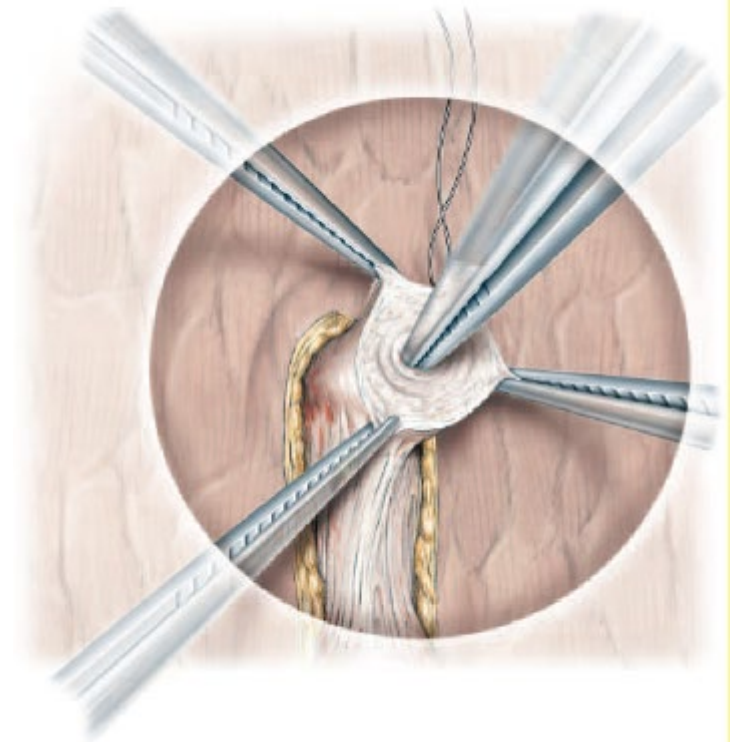
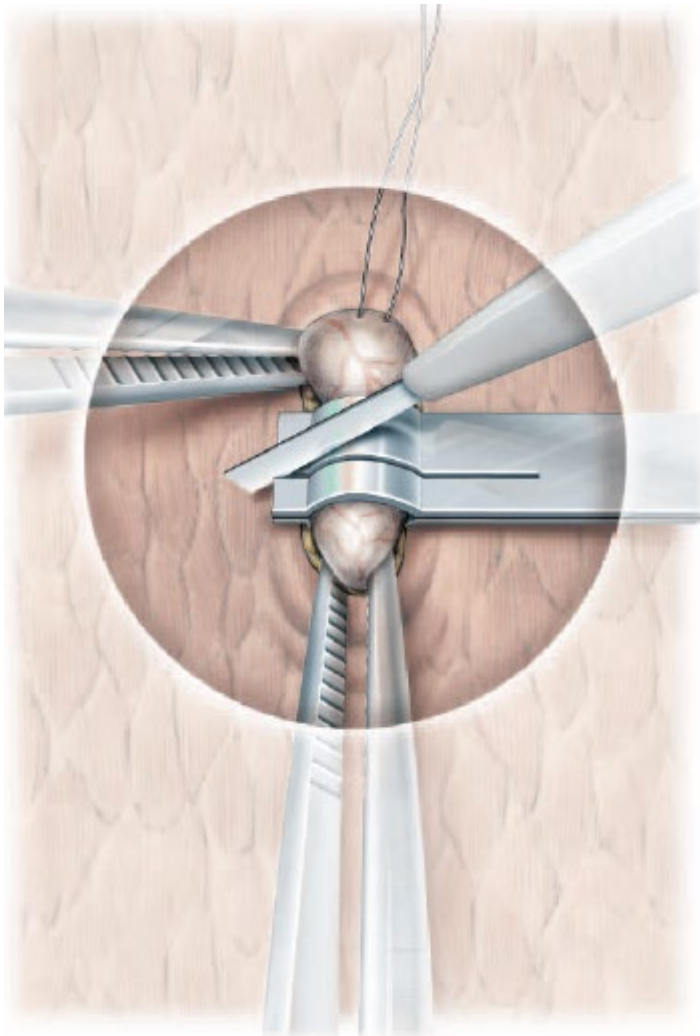

Vasovasostomy

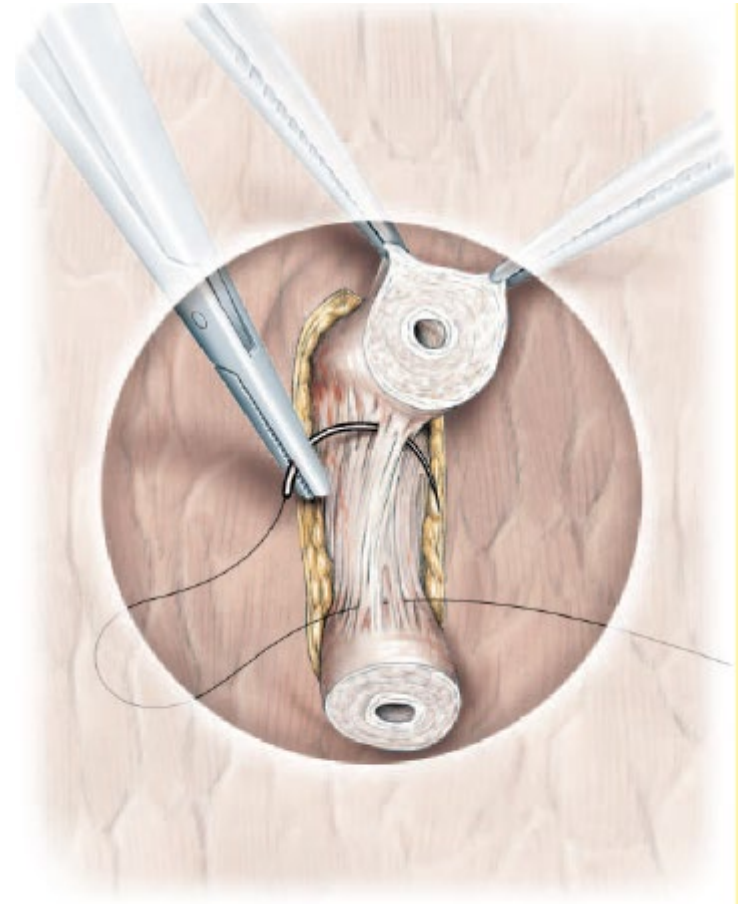
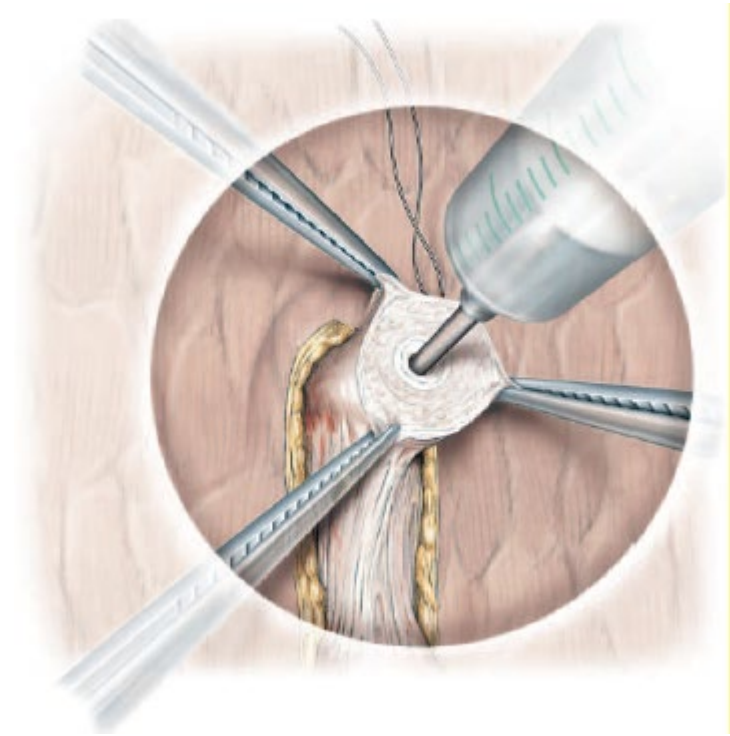

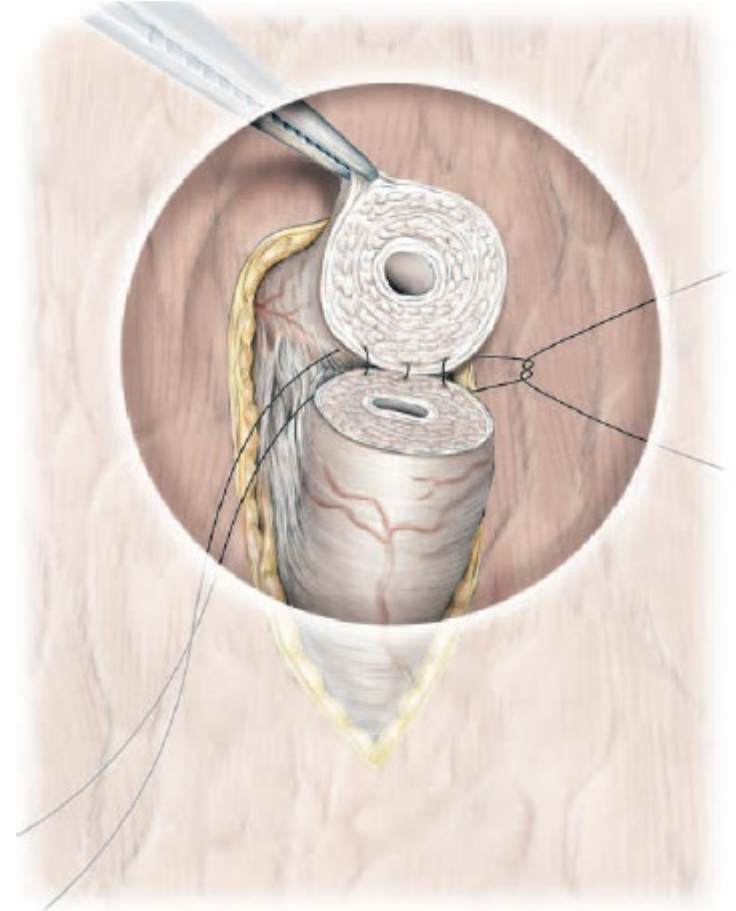
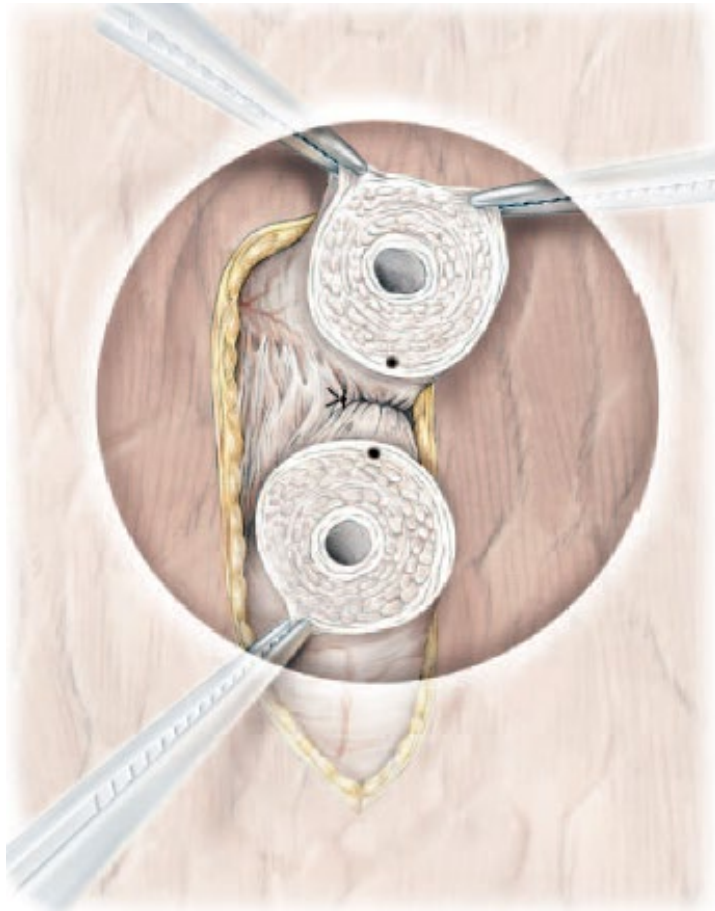
Vasovasostomy

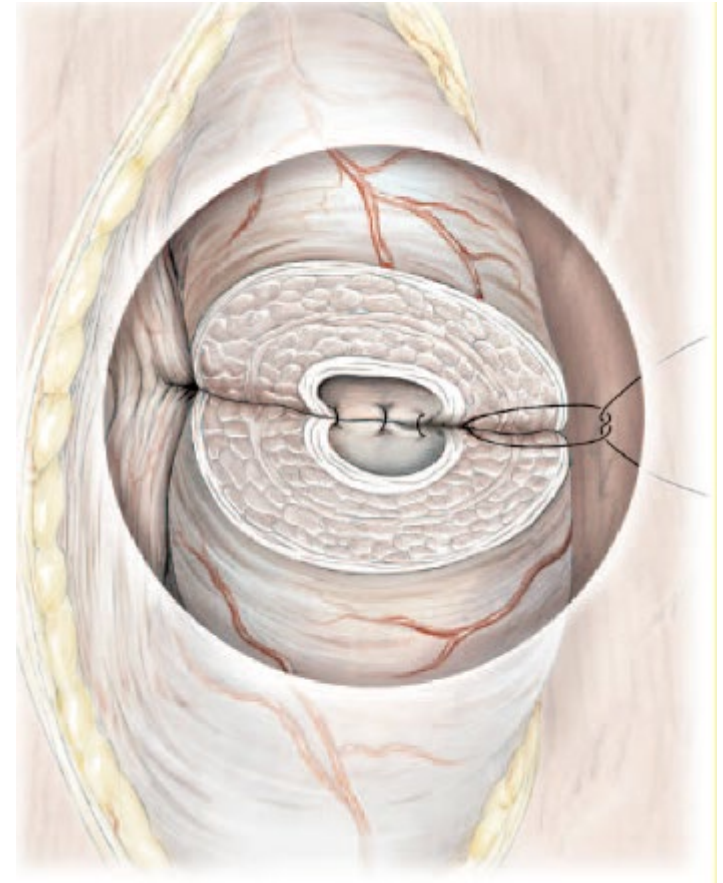
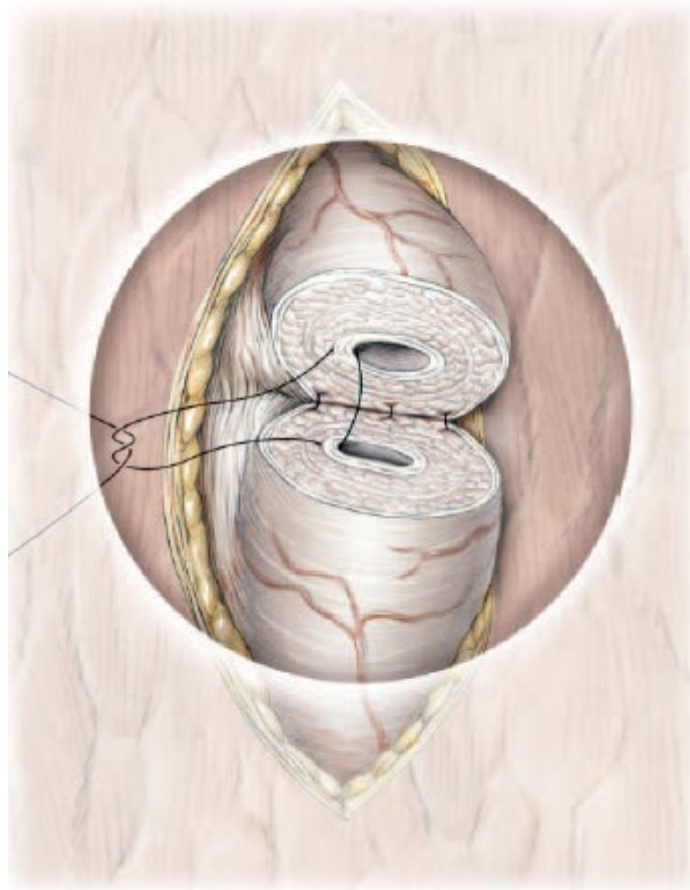
Vasovasostomy

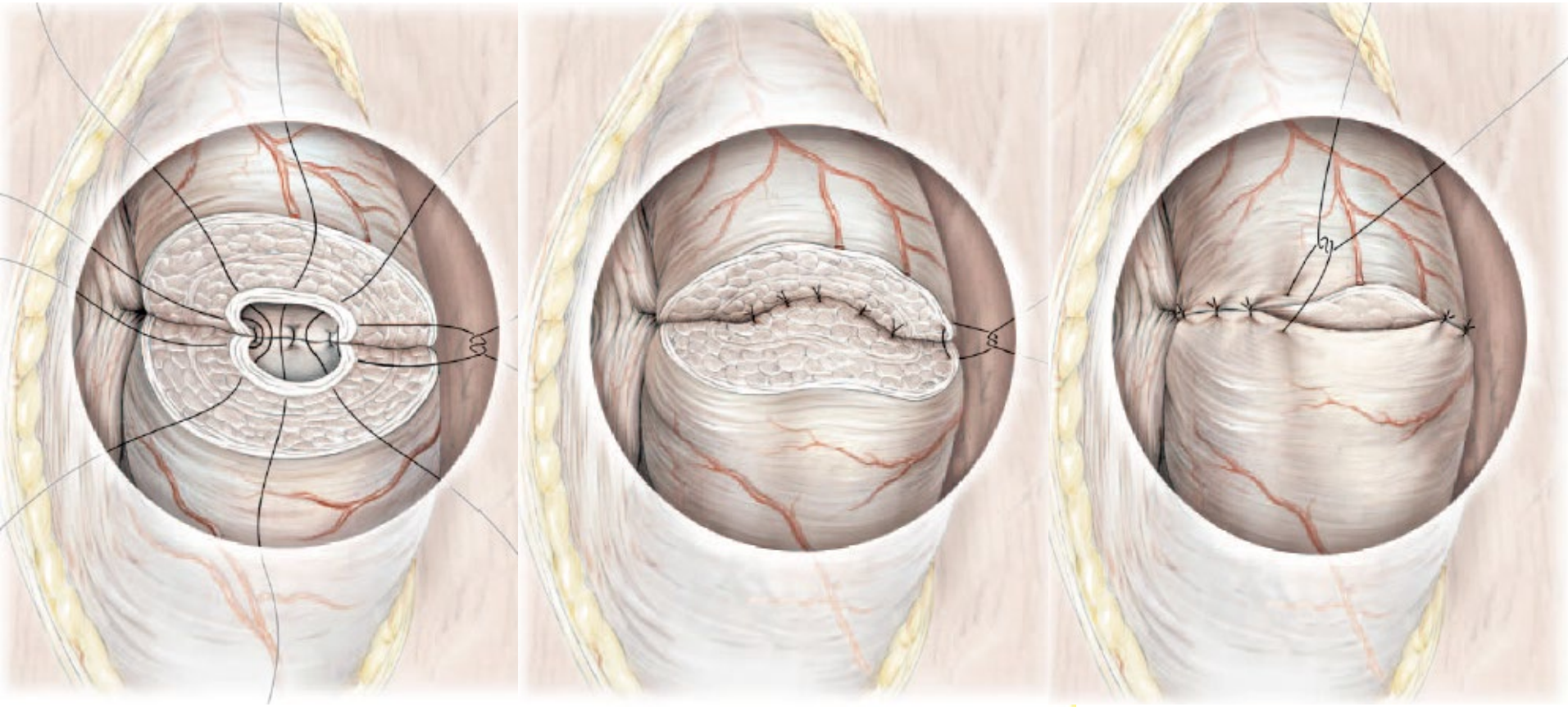
Vasovasostomy

Vasovasostomy

Vasovasostomy

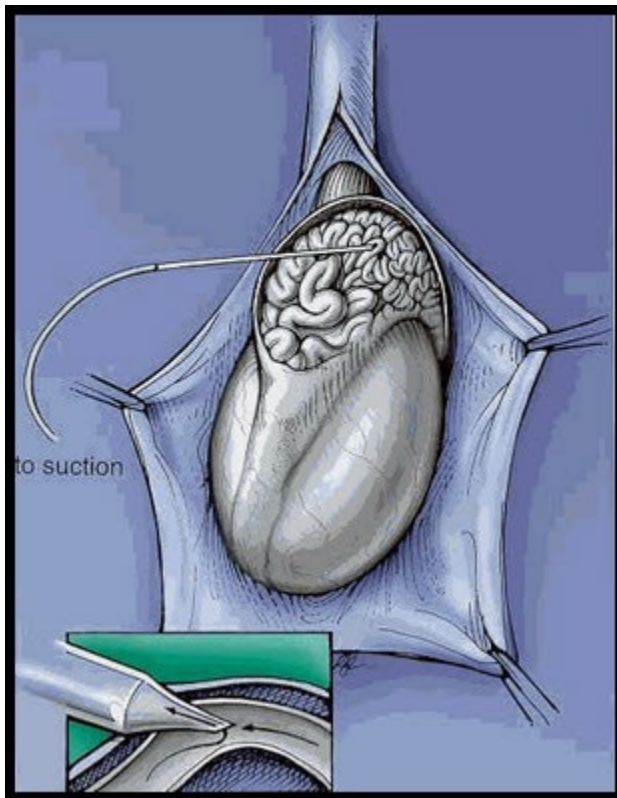
Τεχνικές ανάκτησης σπερματοζωαρίων

- 1) Χειρουργική επέμβαση
- 2) Διαδερμική ανάκτηση

Χειρουργική επέμβαση Συμβατικές μέθοδοι

Διαδερμικές μέθοδοι

Open Epididymal Fine-Needle Aspiration

Αποκάλυψη επιδιδυμίδας και αναρρόφηση με βελόνη (26-G needle)

Αναρρόφηση από διάφορες περιοχές για αύξηση πιθανοτήτων

Open Epididymal Fine-Needle Aspiration

Πλεονεκτήματα

- Γρήγορη και χαμηλού κόστους
- Ελάχιστη νοσηρότητα και εύκολη επαναληψιμότητα
- Απαιτούνται ελάχιστα εργαλεία και αναλώσιμα

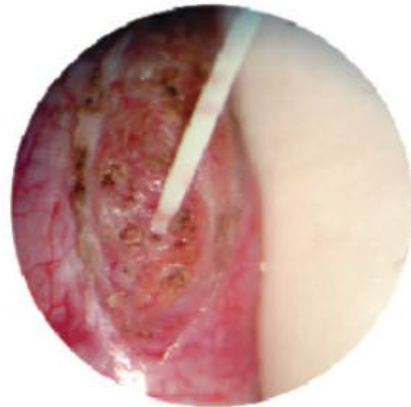
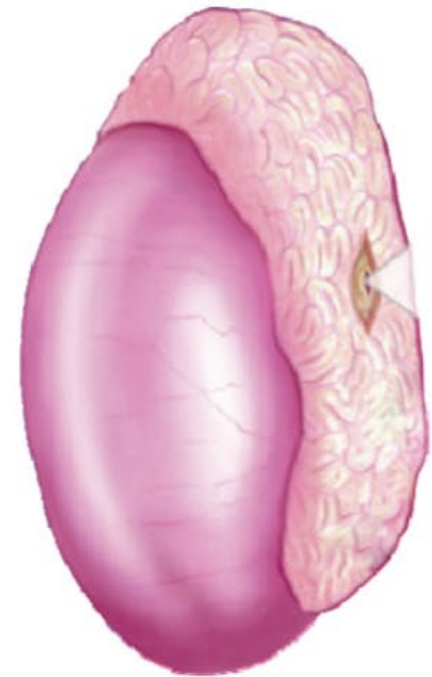
Μειονεκτήματα

- Ανακτά μικρό αριθμό σπερματοζωαρίων
- Συνήθως δεν αρκεί το δείγμα για κρυοσυντήρηση
- Μπορεί να προκαλέσει ίνωση και απόφραξη στο σημείο αναρρόφησης.

Χειρουργική επέμβαση Μικροχειρουργικές μέθοδοι

Διαδερμικές μέθοδοι

Microsurgical Epididymal Sperm Aspiration (MESA)

- Αποκάλυψη επιδιδυμίδας
- Διάνοιξη και αναρρόφηση ενός διατεταμμένου σωληναρίου
- Έγχυση σε δοχείο με ζεστό μέσο έκπλυσης σπερματοζωαρίων

Microsurgical Epididymal Sperm Aspiration (MESA)

Πλεονεκτήματα

- Ανακτά ικανό αριθμό σπερματοζωαρίων
- Συνήθως δείγμα κατάλληλο και για κρυοσυντήρηση
- Χαμηλό ποσοστό επιπλοκών

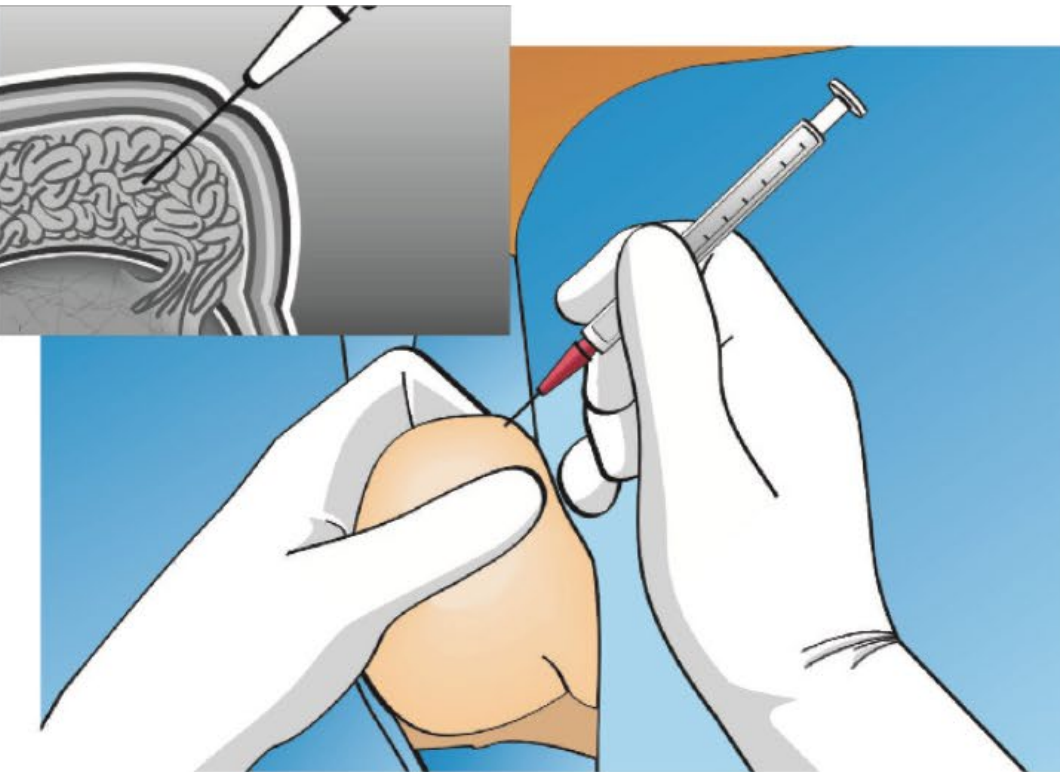
Μειονεκτήματα

- Αυξημένο κόστος και χρονοβόρος διαδικασία
- Απαιτείται εμπειρία σε μικροχειρουργικές δεξιότητες

Χειρουργική επέμβαση
Συμβατικές & μικροχειρουργικές μέθοδοι

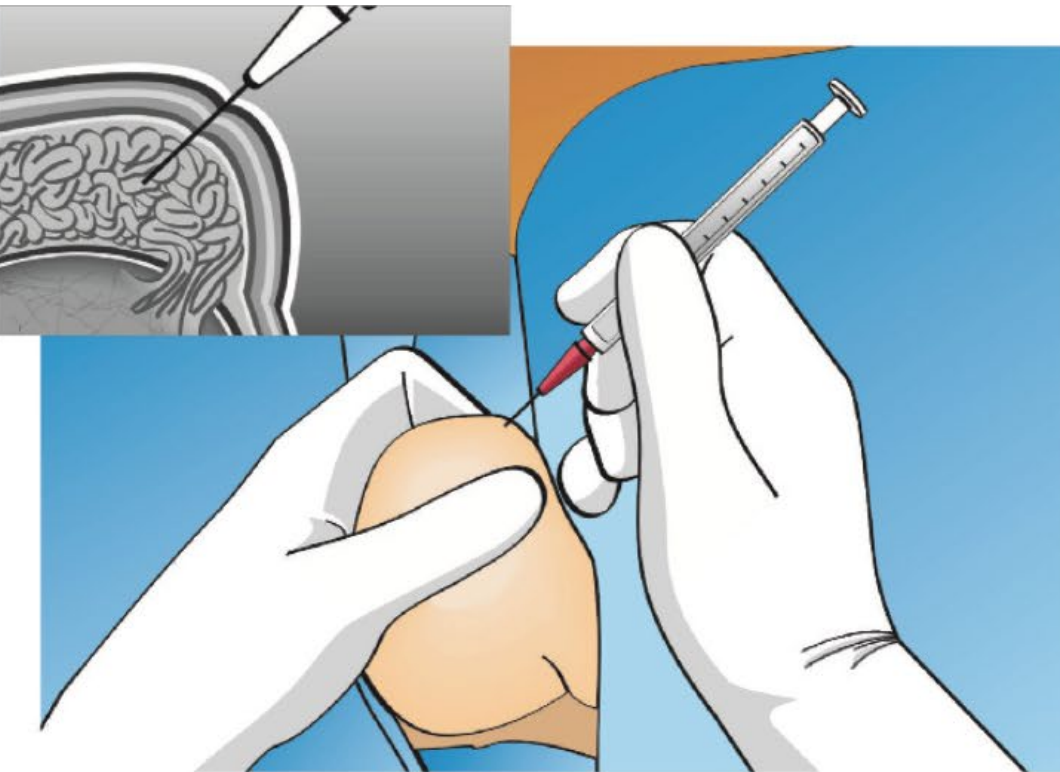
Διαδερμικές μέθοδοι

Percutaneous Epididymal Sperm Aspiration (PESA)

- Διαδερμική διάτρηση επιδιδυμίδας με βελόνη (26 gauge) σε σύριγγα ινσουλίνης με υγρό έκπλυσης σπερματοζωαρίων

Percutaneous Epididymal Sperm Aspiration (PESA)

- Προτιμάμε την κεφαλή και το σώμα της επιδιδυμίδας
- Η ουρά συνήθως περιέχει κακής ποιότητας σπερματοζωάρια

Percutaneous Epididymal Sperm Aspiration (PESA).

Πλεονεκτήματα

- Γρήγορη και χαμηλού κόστους
- Ελάχιστη νοσηρότητα και εύκολη επαναληψιμότητα
- Απαιτούνται ελάχιστα εργαλεία και αναλώσιμα

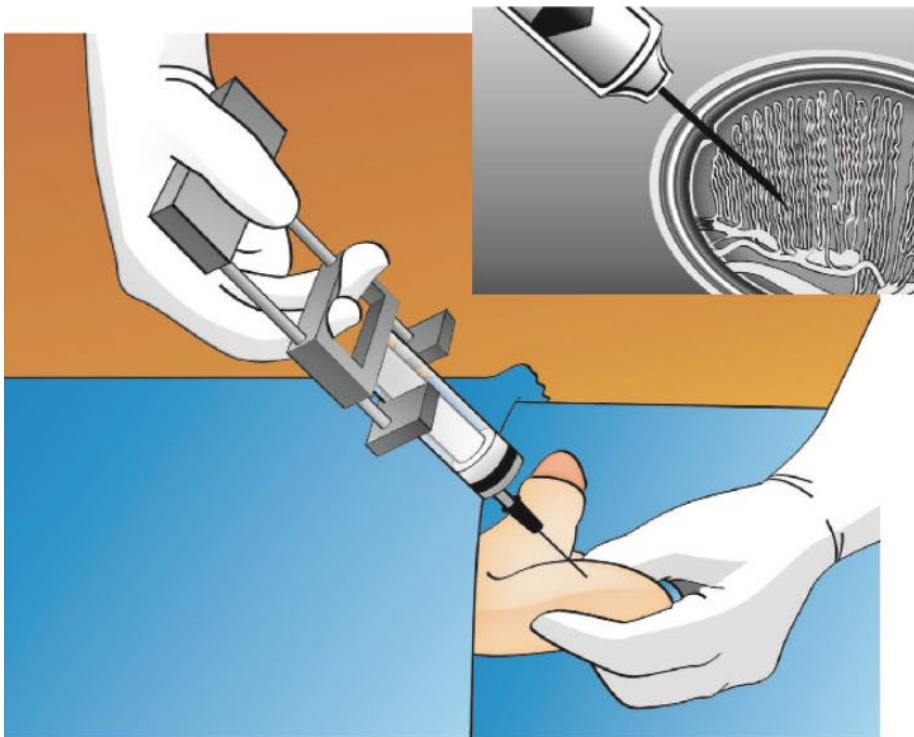
Μειονεκτήματα

- Ανακτά μικρό αριθμό σπερματοζωαρίων
- Συνήθως δεν αρκεί το δείγμα για κρυοσυντήρηση
- Μεγάλες πιθανότητες πρόκλησης ίνωσης, αιματώματος και απόφραξης στο σημείο αναρρόφησης

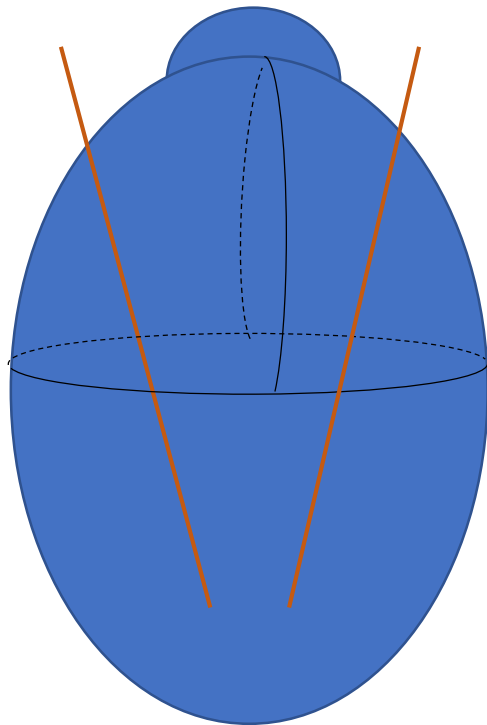

Testicular Sperm Aspiration (TESA)

- Διάτρηση παρεγχύματος όρχη.

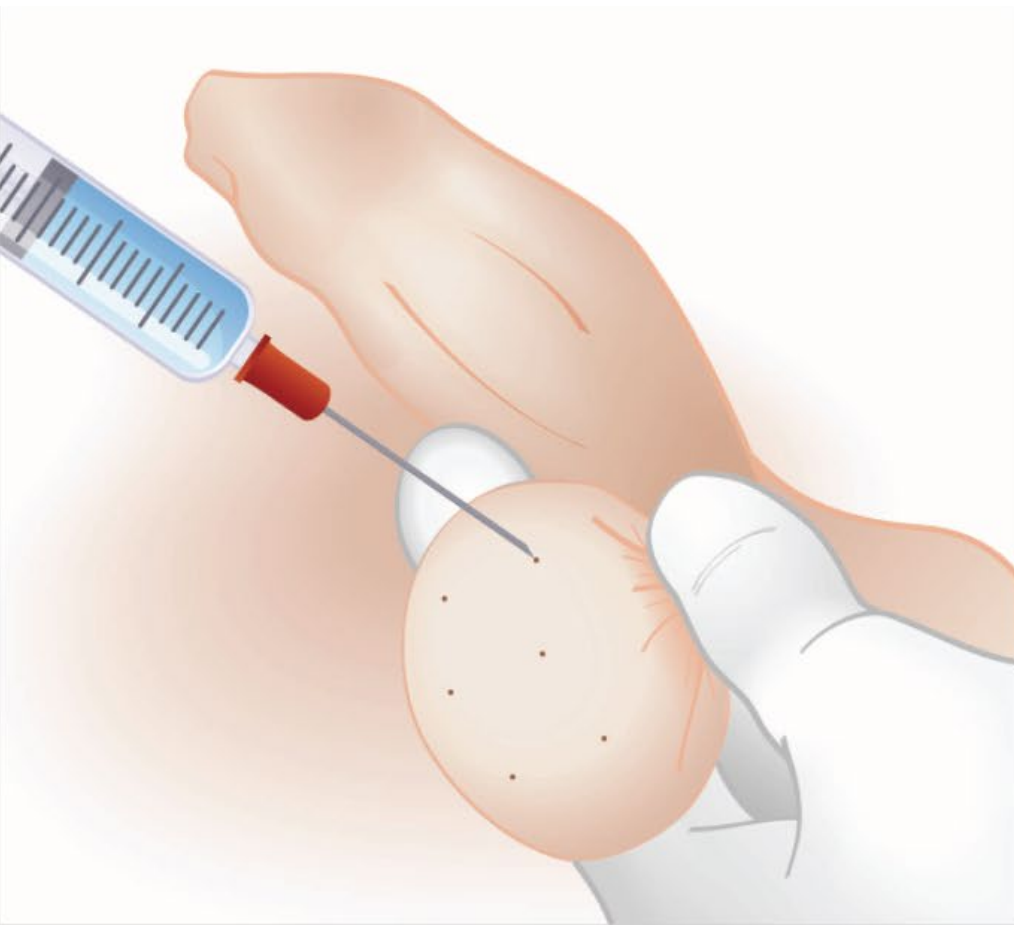

Testicular Sperm Aspiration (TESA)

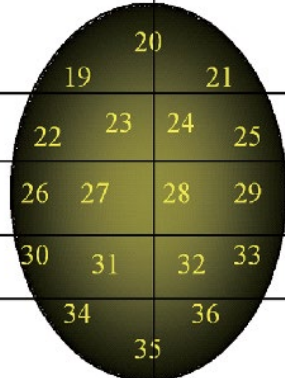
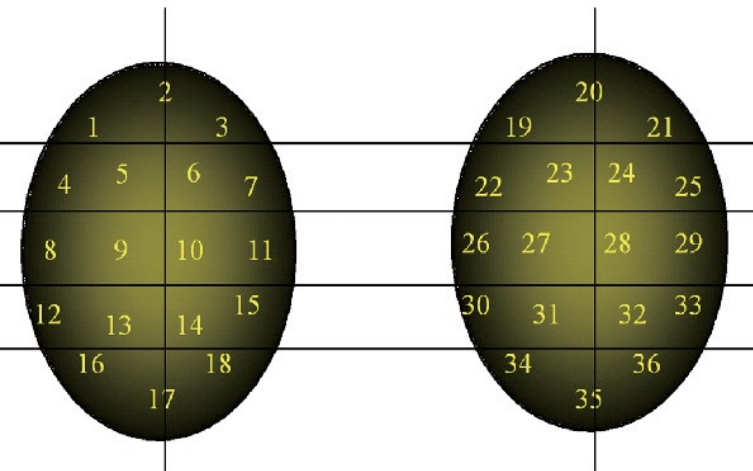
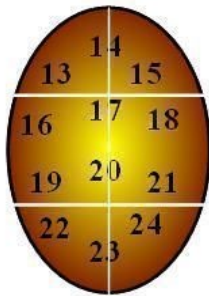
- Σημείο διάτρησης: **πρόσθιο-έξω / προσθιο-έσω** επιφάνεια του **άνω πόλου** με λοξή γωνία προς τον μέσο και κάτω πόλο

Testicular FNA (TEFNA)

- Αναρρόφηση με βελόνη 23G 1'' υπό τοπική αναισθησία.

Testicular FNA (TEFNA) - χαρτογράφηση

- Για μεγαλύτερους όρχεις μέχρι και 18 διαφορετικά σημεία αναρρόφησης ανά όρχη
- Το υλικό μπαίνει σε αριθμημένα δοχεία.

Testicular Sperm Aspiration (TESA) Testicular FNA (TEFNA)

Πλεονεκτήματα

- Γρήγορη και χαμηλού κόστους
- Ελάχιστη νοσηρότητα και εύκολη επαναληψιμότητα
- Απαιτούνται ελάχιστα εργαλεία και αναλώσιμα
- Δεν απαιτούνται μικροχειρουργικές δεξιότητες

Μειονεκτήματα

- Ανακτά μικρό αριθμό σπερματοζωαρίων σε NOA
- Συνήθως δεν αρκεί το δείγμα για κρυοσυντήρηση
- Πιθανότητα πρόκλησης αιματώματος και ατροφίας όρχη
- TESA: χαμηλό ποσοστό επιτυχίας σε NOA
- TEFNA: δεν έχει δοκιμαστεί σε μεγάλες σειρές

Ultrasonographically guided puncture of the rete testis

Ultrasonographically guided puncture of the rete testis.

Ultrasonographically guided puncture of the rete testis

Πλεονεκτήματα

- Γρήγορη, ελάχιστα επεμβατική και χαμηλού κόστους
- Δεν μειώνει το ορχικό παρέγχυμα
- Ελάχιστη νοσηρότητα και εύκολη επαναληψιμότητα
- Απαιτούνται ελάχιστα εργαλεία και αναλώσιμα
- Δεν απαιτούνται μικροχειρουργικές δεξιότητες

Μειονεκτήματα

- Ανακτά μικρό αριθμό σπερματοζωαρίων σε NOA
- Συνήθως δεν αρκεί το δείγμα για κρυοσυντήρηση
- Δεν έχει δοκιμαστεί σε μεγάλες σειρές

Συνολικές επιπλοκές

- Αιμάτωμα
- Πόνο
- Διόγκωση
- Επιμόλυνση
- Υδροκήλη, Σπερματοκήλη

Συνολικές επιπλοκές

Οι περισσότερες επιπλοκές διορθώνονται **μόνες τους** χωρίς να επηρεαστεί η ορχική λειτουργία.

Η αφαίρεση μεγάλου τμήματος όρχη μπορεί να οδηγήσει σε **παροδική ή και μόνιμη μείωση** των περιφερικών επιπέδων τεστοστερόνης

Προγνωστικοί παράγοντες

Κλινικές παράμετροι

Ορμόνες (FSH, T, LH, Inhibin B, ...)

Όγκος όρχεων

Χρήση high-resolution color Doppler ultrasound

Ηλικία

Ιστολογική

Πλήρης έλλειψη AZFa ή AZFb στο χρωμόσωμα Y

Προγνωστικοί παράγοντες

Κλινικές παράμετροι

Ορμόνες (FSH, T, LH, Inhibin B, ...)

Όγκος όρχεων

Χρήση high-resolution color Doppler ultrasound

Ηλικία

Ιστολογική

Πλήρης έλλειψη AZFa ή AZFb στο χρωμόσωμα Y

Ανάκτηση σπέρματος: Διαθέσιμες τεχνικές

- Open Epididymal Fine-Needle Aspiration
- TESE
- Single Seminiferous Tubule Biopsy
- MESA
- micro-TESE
- PESA
- TESA and TEFNA
- Ultrasonographically guided puncture of the rete testis.

Παρατηρήσεις

- Η επιλογή της τεχνικής βασίζεται στον τύπο αζωοσπερμίας στην εμπειρία του χειρουργού και τις δυνατότητες της Κλινικής.
- Στην ΟΑ **δεν υπάρχουν επαρκή στοιχεία** για να προτείνουμε μία χειρουργική τεχνική έναντι μιας άλλης

Παρατηρήσεις

- Οι βιολογικοί παράγοντες του ασθενή, η επιμονή και εμπειρία του χειρουργού, και η αφοσίωση του εμβρυολόγου αναπαραγωγής καθορίζουν το αποτέλεσμα στην NOA
- Στην NOA δεν υπάρχει προγνωστικός δείκτης επιτυχούς ανάκτησης. Ο μόνος καλός προγνωστικός δείκτης είναι το θετικό για σπερματοζωάρια ιστολογικό παρασκεύασμα όρχη από προηγούμενη βιοψία αρνητική για ανάκτηση σπερματοζωαρίων

Παρατηρήσεις

- Τα ποσοστά επιτυχούς ανάκτησης σπερματοζωαρίων από τον όρχη σε διάφορες παθολογικές καταστάσεις που αιτιολογούν ή συνυπάρχουν με την αζωοσπερμία όπως **κρυφορχία, κισσοκήλη, ορχίτιδα, γενετικές ανωμαλίες, ραδιο/χημειοθεραπεία και ιδιοπαθής αζωοσπερμία**, είναι συγκρίσιμα.

Chan, P.T., et al., Cancer, 2001. 92(6). - Raman, J.D. et al., J Urol, 2003. 170(4 Pt 1)

Schiff, J.D., et al., J Clin End Metab, 2005. 90(11). - Schlegel, P.N., et al., Hum Reprod, 1999. 14(1)